

Medijska konstrukcija starije dobi u kontekstu pandemije koronavirusa

---

Klobučar, Elena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:289271>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Elena Klobučar

**Medijska konstrukcija starije dobi u kontekstu
pandemije koronavirusa**

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Diplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Medijska konstrukcija starije dobi u kontekstu pandemije koronavirusa

Diplomski rad

Student/ica:

Elena Klobučar

Mentor/ica:

Izv.prof.dr.sc. Karin Doolan

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Elena Klobučar**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Medijska konstrukcija starije dobi u kontekstu pandemije koronavirusa** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. rujna 2021.

Sadržaj	
1	Uvod 1
2	Starije osobe i perpetuacija ageizma 4
2.1	Stereotipi i predrasude..... 4
2.2	Sociologija starenja 8
2.3	Starije osobe i katastrofe 11
3	O istraživanju..... 16
3.1	Problem i cilj istraživanja..... 16
3.2	Istraživačka pitanja..... 16
3.3	Metoda i instrument istraživanja 16
3.4	Analizirani sadržaj..... 17
4	Rasprava 18
4.1	Vizalni prikazi ageizma..... 18
4.2	Stariji: heroji ili zločinci..... 22
4.3	Protiv „anđela smrti“ kućnim pritvorom..... 24
5	Zaključak 27
Literatura..... 30	
Prilog..... 33	

Medijska konstrukcija starije dobi u kontekstu pandemije koronavirusa

Sažetak

Širenjem pandemije koronavirusa jedna se društvena skupina našla u fokusu: osobe starije dobi. Ulazak u stariju dob se društveno često percipira kao nepoželjno. Ističe se kako starija dob dovodi do opadanja fizičke i kognitivne snage, povezuje se s bolesti i smanjivanjem društvenih veza. Stereotipi i predrasude o starijoj dobi sastavni su dio i dobne diskriminacije odnosno ageizma. Kako bi se istražila medijska konstrukcija starije dobi za vrijeme pandemije koronavirusa, provedena je analiza diskursa odabranih medijskih tekstova, a koja upućuje na perpetuiranje stereotipa o starijoj dobi. Osobe starije dobi u kontekstu pandemije prikazane su kao homogena skupina koja je nemoćna i podložna bolesti što perpetuira diskurs opadanja. Medijski tekstovi obilježeni su diskursom ageizma i povezanim diskursima – opadanja, (bez)vrijednosti života, nužnost discipliniranja te diskursom prijeteće smrti.

Ključne riječi: pandemija, starije osobe, ageizam, mediji

Media construction of old age in the context of coronavirus pandemic

Abstract

With the spread of the coronavirus pandemic, one social group came into particular focus: the elderly. Becoming a senior is often socially perceived as undesirable. It is accentuated that the old age causes physical and cognitive decline and it is also connected to sickness and decrease in social ties. Stereotypes and prejudice about the elderly are integral to age discrimination or ageism. In order to explore media constructions of old age during the coronavirus pandemic, discourse analysis of chosen media articles was conducted. People of older age in the context of pandemic are represented as homogeneous group which is frail and sickness prone which perpetuates a discourse of decline. The analyzed media texts are marked by a discourse of ageism, as well as connected discourses of the decline, worthlessness of life, necessity of discipline and immanent death.

Key words: pandemic, older people, ageism, media

1 Uvod

Globalno, ponajviše u zemljama u razvoju ali i u razvijenim zemljama, dolazi do promjena u demografskim strukturama zbog istodobnih procesa povećanja udjela starijih od 65 godina i smanjenja nataliteta (United Nations, 2017). Povećanje udjela starijeg stanovništva u populaciji dovelo je do fenomena poznatog kao 'greying nations' (Hafez, 1994) ili „država koje sijede“. Upravo zbog toga, istraživanje starosti i starije dobi dobiva na važnosti kako bi se uvidjele promjene na kulturalnim, ekonomskim i drugim poljima koje proizlaze upravo iz povećanja udjela starijih osoba (Victor, 2005). Posebna grana koja se bavi starenjem jesu dobni studiji (*age studies*) koji se bave makro i mikro dimenzijama procesa starenja. Na makro nivou smatra se da je starenje velikim dijelom kulturološki uvjetovano: proces starenja je obilježen raznim stereotipima i predrasudama koji se internaliziraju u najranijoj dobi i upravljaju stavovima, djelovanjima i slikom o sebi. Na mikro nivou se pokušava razumjeti i objasniti starenje kao individualno iskustvo istraživanjem promjena u razumijevanju dobnog identiteta koje se događaju kako pojedinac prolazi kroz život (Victor, 2005). Dobne predrasude nazivaju se terminom 'ageizam' koji se definira kao potenciranje zasljepljujućih predrasuda prema starijim osobama odnosno pretpostojanje negativnih stajališta o starijoj dobi (Gullette, 2004).

Demografska slika u Hrvatskoj obilježena je trendovima emigracije, smanjenjem fertiliteta, prirodnom depopulacijom i ukupnom depopulacijom (Nejašmić, Toskić, 2013). U Hrvatskoj se bilježi povećanje udjela starijeg stanovništva i smanjivanje mlađeg, a to demografsko starenje se odnosi na povećanje udjela stanovnika starijih od 60 odnosno 65 godina (Nejašmić, Toskić, 2013). Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine udio starijih od 60 godina bio je 24,1%, odnosno starijih od 65 godina 17,7% (što je više od 750 000 (DZS,2016)) te se očigledno smanjuje udio mlađeg dijela populacije i povećanje starijeg u odnosu na popis iz 2001. godine prema kojem je udio starijih osoba od 60 godina bio 21,64%, a starijih od 65 godina 15,71 % (Nejašmić, Toskić, 2013). Ove podatke potvrđuje i izračun koeficijenta ukupne ovisnosti „koji pokazuje omjer zbroja djece u dobi do 14 godina te starijih od 65 godina (...) u odnosu na populaciju aktivnog kontingenta stanovništva 15-64 godine“ (Puljiz, 2016:86) što znači da na dvije osobe radnog kontingenta imamo jednu radno neaktivnu osobu. Još jedan pokazatelj je i koeficijent dobne ovisnosti odnosno omjer starijih od 65 godina nasuprot osoba radnog kontingenta (15-64 god) koji je 2013. bio 27,3 (Puljiz, 2016). Ovakve tendencije su rezultat smanjivanja

nataliteta, produljenja života u Hrvatskoj (prosječno trajanje života 2010. godine iznosi 76,7 godina), deruralizacije i migracija (Nejašmić, Toskić, 2013). Buduće projekcije dobne raspodjele stanovništva Hrvatske se nastavljaju u trendu prirodne depopulacije i sve većeg udjela starijeg stanovništva nasuprot mladog. Taj proces podrazumijeva i smanjenje udjela stanovništva radne dobi (Nejašmić, Toskić, 2013).

U Hrvatskoj, prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine ima više od 24% osoba starijih od 60 godina, odnosno više od 17% starijih od 65 godina od kojih je najveći udio smješten u raznim oblicima institucija ili žive u samačkom kućanstvu (DZS, 2016). Osim toga, starije osobe u Hrvatskoj su i u većem riziku od siromaštva. Prema istraživanju iz 2019. godine čak je 30,1% starijih osoba od 65 godina u riziku od siromaštva i to je skupina s najvećom stopom rizika (DZS, 2020). Također, prema statusu u aktivnosti stopa rizika od siromaštva za umirovljenike iznosila je 26,1%. Uz to, najviša stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva iznosi 50,3% i to za osobe u dobi od 65 godina i starije koje žive u samačkom kućanstvu (DZS, 2020).

Društvenu skupinu starijih osoba u medijski je fokus stavila pandemija koronavirusa. Kao što prethodni podatci pokazuju, postoji velik broj osoba u Hrvatskoj koje su zbog dobi posebno ugrožene u pandemiji. U fokusu istraživanja prikazanog u ovom radu su medijske konstrukcije osoba starije dobi u pandemijskom kontekstu.

Prvotno je u radu prikazana teorijska koncepcija rada koja polazi od definiranja ključnog pojma - ageizam, navode se stereotipi i predrasude o starijoj dobi te se prikazuje 12 mitova o starijoj dobi koje je prepoznala Svjetska zdravstvena organizacija. Slijedi sociološki pristup proučavanja starije dobi koji se oslanja na definiranje društvenih uloga, funkcija, statusa te na rodne razlike, ali se, također, bavi stereotipima i predrasudama o starijoj dobi što je i fokus ovog rada. Zatim se raspravlja o osobama starije dobi u katastrofama te se navode razlozi zašto je dob rizičan faktor u razdoblju katastrofa poput nedostatne društvene mreže, siromaštva, zdravstvenog stanja ili javne nebrige u vidu dostupnosti informacija. To se povezuje s trenutnom krizom koronavirusa koja je dovela do problema uskraćivanja potrebne medicinske skrbi na osnovi dobi. Nadalje se prikazuje metodologija rada kroz problem i cilj istraživanja, istraživačka pitanja, metodu i instrument te se objašnjava uzorkovanje analiziranog sadržaja. Slijedi rasprava koja je razložena na glavne teme koje su proizašle iz analize diskursa: diskurs ageizma i povezanih diskursa opadanja, (bez)vrijednosti života, nužnosti discipliniranja i prijetee smrti. Rasprava se

oslanja na izloženi teorijski koncept te se u zaključku rezimiraju glavni nalazi i dodatno povezuju s teorijskim dijelom.

2 Starije osobe i perpetuacija ageizma

Proučavanje starenja je interdisciplinarni fenomen koji zbog svoje slojevitosti uključuje demografiju, sociologiju, dobne studije, gerontologiju, biologiju i druge znanosti. Proučavanje starenja može imati različita polazišta koja se mogu klasificirati kao biološka, psihološka ili društvena. Neka od njih su redukcionistička poput biomedicinskog polazišta, a druga holistička kao što je bio-psiho-društveni model (Victor, 2005). Naime, redukcionistički modeli su usmjereni na pogoršanje, bolest i opadanje u kasnijem životu, dok, s druge strane, bio-psiho-društveni modeli integriraju važnost mentalnog i fizičkog zdravlja ali i kontekstualnih faktora pri iskustvu starije dobi (Victor, 2005). Primjerice, prema biološkoj perspektivi starenje se javlja kao posljedica nemogućnosti održanja homeostaze što čini tijelo lakše podložnim razvoju bolesti. U fokusu psihološke perspektive je pak ispitivanje osobnosti, mentalnih sposobnosti, sebstva, identiteta ali i razlike između pojedinaca i promjene unutar pojedinca (Victor, 2005). Širom od sociologije starenja naziva se društvena gerontologija koja integrira perspektive različitih društvenih znanosti pri razumijevanju iskustva starenja i to na individualnoj, socijalnoj i socijetalnoj razini te na mikro i makro razinama (Victor, 2005).

2.1 Stereotipi i predrasude

Što je ageizam? S obzirom na karakteristike razlikujemo različite vrste diskriminacije, pri čemu dobnu diskriminaciju nazivamo ageizam (Tomečak i sur., 2014). Godinu nakon pojave termina seksizam, termin ageizam se pojavljuje u eseju Roberta Butlera (R. Butler, 1969, prema Gullette, 2004) koji ga definira kao potenciranje zasljepljujućih predrasuda prema starijim osobama. Proces starenja je okidač za ageizam (Gullette, 2017). Ali također, prepoznaje se i drugi oblik ageizma, onaj koji vidi starije osobe kao problem, koji se internalizira od najranije dječje dobi u razgovorima s odraslima i međugeneracijskim odnosima unutar obitelji, a koji se amplificira raznim računalnim programima i sustavima koji pretpostavljaju izgled mlađe osobe u starijoj dobi koji su istodobno utemeljeni na ageističkim stereotipima izgleda u starijoj dobi (Gullette, 2004). Naime, jedan od specifičnih oblika dobne diskriminacije je i vizualni ageizam, a odnosi se na stereotipe i predrasude koji proizlaze iz vizualne kulture štovanja mladosti, tijela. Drugim riječima, odnosi se na promjene djelovanja prema određenim grupama s obzirom na vanjske karakteristike, u kontekstu dobi to su kosa, koža i druge vanjske pojavnosti (Gullette, 2004).

Osim toga, ustaljena podjela na treću i četvrtu životnu dob odnosno na starije od 65 godina i starije od 80 godina ima utjecaj na separaciju starijih ljudi od ostalih članova društva pa stoga možemo govoriti o dobnim podjelama društva onako kako je tu ulogu nekad imala klasa (Puljiz, 2016). Sukladno tome mogu se uvidjeti tri razine dobne institucionalizacije, a to su djetinjstvo i mladost (usmjereni na odgoj i obrazovanje), srednja dob (rad) te starost (mirnoća i nerad) (Puljiz, 2016), što već i prema samoj definiciji pripisuje određene karakteristike nekoj dobi. Tom dobnom institucionalizacijom može se primijetiti da za određene dobne kohorte postoje unaprijed zadana očekivanja, a odstupanja od istih smatraju se neprimjerenima te se pokušavaju sankcionirati upućivanjem na zadane norme pripadajuće kohorte. Iz toga se može primijetiti da postoje pozicije moći koje propisuju i održavaju određena djelovanja, ponašanja, norme i pravila dobnim kohortama. Važno je saznati kako je moć utkana u društvenu stvarnost te tko ju i na koje načine provodi nad kime (Jäger, 2001).

Sudjelujući u društvu, mnogo informacija dobivamo indirektno, kroz promatranje drugih i njihovih djelovanja, a značenja tih djelovanja su obično unaprijed određena kroz zajedničku kulturu i kolektivne simbole. Ljude u svome okruženju promatramo našom pozitivnom i negativnom sviješću o njihovu postojanju (Tomečak i sur., 2014). Negativnom sviješću osobama, grupama i skupinama pridajemo nepoznate karakteristike i pretpostavljamo štetnost njihove volje drugim osobama, grupama ili skupinama. To znači da druge osobe procjenjujemo negativno što je ujedno temelj za stvaranje predrasuda koje su „socijalni fenomeni koji uključuju unaprijed postavljena mišljenja o drugoj osobi“ (Tomečak i sur., 2014:36) i stereotipa koji podrazumijevaju pripisivanje određenih karakteristika grupe na pojedinca. Predrasude i stereotipi koji se odnose na starije osobe se najčešće svode na opadanje fizičke snage i mentalnih sposobnosti, raznolikost velikog broja bolesti, predbacujući im zaboravnost, smatrajući ih teretom društva i drugo. Zloćudnost stereotipa leži u tome da ne postoji psihološka potreba braniti se od njih kada se oni primarno odnose na druge (Levy, 1996, prema Gullette, 2011).

Kako bi se saželi problemi s kojima se suočavaju osobe starije od 60 godina, Svjetska zdravstvena organizacija je predstavila 12 mitova o starijim osobama (WHO, 2008 prema Tomečak i sur., 2014). Prvi mit se odnosi na očekivanje pogoršanja fizičkog i mentalnog zdravstvenog stanja u starijoj dobi. Iako je biološki neizbježno slabljenje fizičke snage organizma, to slabljenje ne podrazumijeva kronična obolijevanja, a fizičke i mentalne snage mogu se održavati raznim tehnikama. Zatim se navodi da gotovo sve starije osobe imaju slične potrebe. Tu se radi o

homogenizaciji i nepriznavanju individualnosti svake osobe i njihove karakteristike koje se mijenjaju ili jačaju prolaskom vremena (Tomečak i sur., 2014). No, starenje nije homogeno iskustvo jer ga pojedinci u istom društvu ne proživljavaju na isti način (Victor, 2005). Za pobijanje ovog mita koristi se i neodređenost pojma starosti koja se može definirati s obzirom na kronološku dob, biološku datost ili psihološku stvarnost. Također, treba se uvrstiti i heterogenost te skupine s obzirom na kulturu, etnicitet i spol (Tomečak i sur., 2014). Nadalje, starijim osobama se osporava mogućnost kreativnosti u starijoj dobi, odnosno taj se proces veže uz mladenačku dob. Taj mit se dijelom razvio i zbog postavljanja dobne granice nakon koje osoba nije više ekonomski i djelatno sposobna, ali ta dobna granica za kreativnost ne postoji. Četvrti se mit odnosi na to da moderno društvo ima manje koristi od iskustva starijih osoba, a WHO naglašava paradoksalnost tog mita jer je iskustvo starijih osoba neprocjenjivo i nezamjenljivo unatoč tehnološkom razvoju. Nadalje, navodi se da „većina odraslih osoba želi da ih se ostavi na miru i u osami“ (WHO, 2008, prema Tomečak i sur., 2014:41). Taj mit je netočan jer iako starije osobe možda žele opušteniji život, to ne podrazumijeva socijalno isključivanje i isključivanje iz aktivnosti kojima se žele baviti. Također, on je problematičan jer starije osobe preuzimaju etikete koje im se pridaju, npr. etiketa osamljene osobe, kada pokušavaju interpretirati situaciju u kojoj se nalaze (Morgan i sur., 2021). To se potvrđuje istraživanjima kojima se pokazuje da u starijoj dobi dolazi do porasta introverzije, ali također se pokazuje i porast depresije (Tomečak i sur., 2014). No, pri tome je potrebno istražiti koji su uzroci porasta depresije i kakva je povezanost depresije sa socijalnom isključenošću. Zatim dolazi do postavljanja teze da je primarna briga starije populacije bolnica i medicinsko osoblje. Taj mit se može prevladati određivanjem odrednica zdravstvenog stanja starije populacije i uključivanje istih u političke odluke. Vezujući se na prethodno, dalje se navodi da „briga i skrb za starije oduzima resurse mlađoj populaciji“ (WHO, 2008, prema Tomečak i sur., 2014:41) što se lako opovrgava korisnošću brige za starije za mlađu populaciju. Osmi mit se odnosi na to da se novčani izdatci za starije osobe smatraju gubitkom resursa. On se demitologizira činjenicom da utroškom nužnih sredstava dolazi do veće štednje jer tako starije osobe manje traže dodatnu pomoć i više se oslanjaju na vlastite socijalne mreže. Idući mit se odnosi na nepogodnost starijih osoba za rad, što je netočan mit jer se radna sposobnost ne povezuje s dobnom granicom obaveznog umirovljenja (WHO, 2008, prema Tomečak i sur., 2014). Nadalje, kazuje se da starije osobe ne mogu naučiti nove stvari što je netočno jer je važan način učenja, a ne mogućnost te se naglašava motiviranost starijih osoba za učenje novoga (Tomečak i sur., 2014). Predzadnji mit očekuje od

starijih osoba da „se pomaknu u stranu“, a taj se mit demitologizira činjenicom da su starije osobe više svjesne rizika bolesti, posjeduju više informacija kako povećati kvalitetu života te svojim iskustvom doprinose razvoju lokalne zajednice. Dvanaesti i posljednji mit Svjetske zdravstvene organizacije o starenju kaže da će se „stvari riješiti same po sebi“, ali takva situacija je nemoguća te se naglašava važnost javnih diskusija u kojima osobe pripadnici starije populacije daju mišljenja i iznose preporuke o svojim potrebama i težnjama te na temelju toga izrađivati politike za starije osobe (WHO, 2008, prema Tomečak i sur., 2014).

Može se zaključiti kako ovi mitovi nisu održivi, prvenstveno jer su znanstveno dokazani kao u najvećoj mjeri netočni, ali i jer postmoderna „nameće brojne nove implikacije o mogućem prikladnom, realnom i sustavnom razumijevanju pojedine čovjekove dobi“ (Tomečak i sur., 2014:36). Prema tome, oni nisu dio objektivne istine već subjektivne percepcije, vrednovanja i kategoriziranja osobe na temelju dobi (Tomečak i sur., 2014).

Unaprijed određena mišljenja o drugoj osobi na osnovi neutemeljenih osobina, odnosno predrasude, su teško promjenjive nakon ustaljivanja. Kada se ta osoba vrednuje na temelju predrasude govorimo o stereotipizaciji, a vođenjem predrasudama i stereotipima u ponašanju prema osobi pripadniku neke grupe ili skupine dolazi se do diskriminacije i diskriminatornog ponašanja prema nekoj osobi na temelju njihovih karakteristika. Tako Tomečak i sur. (2014) navode da jedan od problema kojeg uzrokuju stereotipi i predrasude jest i pojava samoispunjujućeg proročanstva među starijim osobama jer se počinju ponašati u skladu s etiketiranim karakteristikama koje im se pripisuju te ih počinju pripisivati i promatrati kao stvarne karakteristike vlastite grupe. Važno je promijeniti percepciju starenja kao problema i nepoželjnog dijela života kako bi se omogućilo dokidanje mehanizama reprodukcije podređujućeg položaja starijih osoba u društvu. Prema Gullette (2017) jednom kada se uspostavi viđenje osobe kao „stare“- u nekoj situaciji takva se percepcija ne može promijeniti niti teorijskom dekonstrukcijom niti dobrim namjerama.

Problem stereotipa jest što se oni internaliziraju od najranije dobi i utječu na stvaranje slike o sebi, ali i slike drugih i upravljaju ponašanjem na način da se prema drugima odnosimo na temelju internaliziranih stereotipa koje imamo s obzirom na karakteristike grupe u koju ih se svrstava. Od najranije dobi počinje izlaganje sustavu opadanja, a postaje sve nametnutije starenjem (Gullette, 2011). Kroz povijest se uviđa trend opadanja i porasta percepcije da bi se stariji članovi trebali izbaciti iz društva. Čak i početkom 20. stoljeća postoji teorija da su starije osobe beskorisne,

opasne, da ih se treba izbaciti iz društva ili mirnim putem ili prisilom. Prema tome, povjesničari se slažu u tezi da su urbanizacija, modernizacija, kult mladosti, opadanje muške seksualnosti u srednjoj dobi i tehnološke promjene dovele do omalovažavanja osoba srednje i starije dobi (Gullette, 2011). Tomu su razlog društvene promjene koje su dovele do smanjenja relativne moći starijih, ekonomski razvoj i nove tehnologije koje zahtijevaju vještine za koje se pretpostavlja da mlađi posjeduju (Bara, Podgorelec, 2015). Općenito stereotipi koji pretpostavljaju inferiornost osoba starije dobi u kontekstu posjedovanja novih znanja i vještina, rukovanja tehnologijom, fizičke snage i izdržljivosti, zdravlja su utjecali i na neke teorije starenja koje legitimiraju određivanje radno sposobnih osoba na temelju dobi (Bara, Podgorelec, 2015). Također, na takvim stereotipima počiva i prisilno napuštanje tržišta rada jer se pretpostavlja opadanje fizičke i mentalne snage i zdravlja, što je jedan od oblika dobne diskriminacije. To se povezuje i sa štovanjem kulta mladosti jer se vanjske pojavnosti starije dobi prikazuju kao nepoželjne i neprihvatljive što se primjećuje u različitim oblicima u medijima (npr. promidžbene poruke koje prikazuju samo mlađe osobe, novine, časopisi, čestitke) i usponom kozmetičke anti-age propagande (Smolik, 2014).

2.2 Sociologija starenja

Rano sociološko proučavanje starosti je zanemarivalo isprepletenost općenitog procesa starenja i pojedinačnog starenja muškaraca i žena te nije uključivalo muško-ženske odnose pri promatranju stereotipa starenja (Mudrovčić, 1997). Mudrovčić (1997) navodi kako su feministkinje napravile pomak u vidu proučavanja klase na temelju muško-ženskih odnosa što je dovelo do teorijskog uvođenja novog fenomena u socijalnu misao i omogućilo sociologiji starenja razvoj u novom pravcu. „Činjenica je, međutim, da muško-ženski odnos i starenje imaju karakteristike oba elementa od kojih se sastoje, no ne mogu se niti se smiju svesti na samo jedan od njih, a to se zapravo dogodilo, kako feministkinje obrazlažu, kad je nastala društvena podvojenost i reproducirana u sklopu muške percepcije svijeta“ (Mudrovčić, 1997:194). Vodeći se tezom o društvenoj konstrukciji roda pri objašnjenju muškog i ženskog starenja, i starenje se poima kao društveno konstruirano, a ne kao biološki proces promjena u tijelu te sociološka teorija u sebi ne sadrži biološki aspekt (Mudrovčić, 1997).

Sociološki pristup proučavanja starije životne dobi oslanja se na definiranje društvenih uloga i funkcija, ali i na rodno usmjerene razlike u društvenim ulogama i očekivanjima koje se manifestiraju različitim iskustvom starenja žena i muškaraca (Bara, Podgorelec, 2015). Razlike

koje nastaju u muškom i ženskom starenju proizlaze iz različitosti životnih stilova. Starenje se promatra kroz niz tema: „imidži starenja, iskustvo identiteta u starosti, percepcija zdravlja, bolesti i smrti, stil življenja i siromaštvo, intimnost i seksualnost u starosti“ (Mudrovčić, 1997:198). Prema tome, starenje muškaraca i žena često se promatra preko stereotipiziranih društvenih uloga te njihovog društvenog statusa, odnosno muško starenje se vezuje uz njegovu društvenu moć, a žensko starenje uz njezinu spolnost, odnosno uz stereotipnu reproduktivnu ulogu žene (Mudrovčić, 1997). Upravo iz razloga što se nakon 65. godine mijenja društvena uloga ili status (izlazak s tržišta rada u razvijenim zemljama) ta kronološka dob je odabrana za definiranje starije dobi (Bara, Podgorelec, 2015). Važno je, također, navesti da se kronološka i biološka dob razlikuju kod pojedinca te da biološka dob, odnosno pojavnosti biološke dobi (kosa, koža, tlak...) nisu dostatne za mjerenje procesa starenja (Mudrovčić, 1997). To je važno naglasiti jer vanjske pojavnosti starosti uglavnom ne dovode do fizičke neugode niti ozbiljno utječu na tjelesne funkcije (Gullette, 2004).

U društvenim znanostima se raspravlja o štetnim posljedicama starenja na društvo te o dobnoj vrijednosti na tržištu rada (Mudrovčić, 1997). Na primjer, funkcionalističke teorije pri proučavanju starenja i umirovljenja se fokusiraju na „potrebe društva koje se služi institucijom umirovljenja“ (Bara, Podgorelec, 2015:62) što znači da se od starijih osoba očekuje preuzimanje uloge umirovljenika na temelju društvenih normi prema kojima se od njih očekuje povlačenje s tržišta rada. Kako bi se promicale politike o što dužem zadržavanju radnika starijih od 65 godina na tržištu rada i podupirali zakoni o zabrani otpuštanja na osnovi dobi, promiče se koncept aktivnog starenja koji u suštini znači da odlazak u mirovinu nužno ne znači i potpuno isključivanje iz produktivnih aktivnosti. S druge strane, starijim osobama se daju simbolička obećanja da će njihovi doprinosi popraviti njihov društveni status (van Dyk, i sur., 2013). Takva politika starenja je iz sociološkog pogleda problematična iz nekoliko razloga. Prvotno, jer dolazi do homogenizacije starijih osoba po pretpostavci da svi članovi imaju visok potencijal koji omogućuje aktivno sudjelovanje u društvu. Također, jer se producira novi ideal starenja, normu koju svi nisu u mogućnosti doseći jer imaju manje resursa od onog koji je postao ideal tip pojedinca koji najbolje stari. Uz to, starijim osobama se pripisuje odgovornost za dostizanje ili nedostizanje predodređenih očekivanja što je razlog prebacivanja i osobne i javne dobrobiti na individualno ponašanje (van Dyk, i sur., 2013).

Nadalje, sociološki se promatra kako se stereotipi i predrasude reflektiraju u jeziku te postoji i sociolingvistički pristup temi starenja koji razmatra značenja koja se pridružuju pojmovima vezanima uz starost i starenje. Na primjer, imenica baka u prvom redu označava majčinu ili očevu majku, no također posjeduje značenje „stara žena“ (Hrvatski jezični portal, 2021). „On postaje veoma snažan spolni stereotip koji se potom reflektira u proizvođenju snažnog starosnog stereotipa“ (Mudrovčić, 1997:201). Generacije koje su rođene krajem baby booma i početkom generacije X danas imaju djecu u kasnim dvadesetim/ranim tridesetim godinama, što je pak trenutna prosječna dob rađanja djece, te postaju bake i djedovi u svojim ranim 50-im ili 60-im godinama. To po definicijama starosnih dobnih skupina ne znači stara osoba.

Također, uz već navedene riječi, rječnik je obogaćen izrazima poput *starci*, *pohlepni starci*, *prekvalificirani*, *teret drugima* (Gullette, 2011; Morgan i sur., 2021). Snažan osjećaj tereta starije osobe imaju ponajviše u obiteljskom kontekstu te u želji da ne opterećuju obitelj, smanjuju kontakte što dovodi opet do smanjenja podrške koju trebaju (Morgan i sur., 2021). Ovakve pretpostavke starenja temelje se na ideologiji opadanja. Opadanje kao temeljni biološki proces je univerzalno stanje koje ljudsko tijelo prolazi, no preuranjeno opadanje u sferi rada i zdravstvene skrbi nije biološki uvjetovano. Ideologija opadanja odnosi se na cjelokupan sustav koji pogoršava iskustvo ulaska u zrelu dob te uključuje preuranjeno opadanje koje nije uzrokovano biološkim procesima. Opadanje se odnosi na velike povijesne sile koje desetljećima čine štetu na životnom putu te demoniziraju i komercijaliziraju ulazak u zrelu dob (Gullette, 2011). S druge strane, suprotnost ideologiji opadanja je narativ progresa. Narativ progresa naslanja se na trijumf produženog života pa podrazumijeva zdraviji život, manje prekovremenog rada, bavljenje sportovima i bivanje u prirodi, gradnja prijateljskog odnosa s djecom, razvoj vlastite kreativnosti, volontiranja i slično (Gullette, 2011). Ulazak u zrelu dob ovisi o društvenom kontekstu jer životna biografija nije određena samo fiziološkim ili tjelesnim promjenama već i životnim iskustvom i društvenim utjecajima (Gullette, 2011).

Ipak, iako se sociološki pristup proučavanju starije životne dobi fokusira na definiranje društvenih uloga, funkcija i statusa te na rodne razlike, koje su često zastupljena tema, u iskustvu starenja, također se bavi stereotipima i predrasudama vezanima za stariju dob i iskustvo starenja, a što je ujedno i fokus ovoga rada. Proces starenja je okidač za stvaranje predrasuda prema osobama starije životne dobi te starenje često posjeduje negativnu konotaciju. Te predrasude i stereotipi uglavnom uključuju pretpostavke o slabljenju kognitivnih funkcija, razvoju bolesti,

neproduktivnosti, ali i da starije osobe formiraju političko tijelo koje posjeduje zajedničke interese i kontrolu resursa (Bara, Podgorelec, 2015). Iako u fokusu nisu rodne razlike, treba napomenuti da su ženski dobni stereotipi povezani s rodnim stereotipima: „Negativan starosno-spolni stereotip za ženu jezično je najčešće izražen atributima “neproduktivna, ovisna, slaba, staromodna, ružna, senilna, usamljena, beskorisna, izborana, spora, dosadna”“ (Mudrovčić, 1997:202). S druge strane, slika muškarca u starosti veže se uz njegovu društvenu moć. Društvena moć muškarca opada starenjem i ono se temelju na sustavu umirovljenja, bez sagledavanja stvarnih sposobnosti muškarca. Ipak, obje slike, muškog starenja oslikanog opadanjem društvene moći i ženskog starenja oslikanog podređenim rodnim ulogama su društveno konstruirane (Mudrovčić, 1997). Društveni konstrukti su snažni pri formiranju individualnog i kolektivnog identiteta, a društveno značenje dobi određuje određena dobna očekivanja. Takav koncept društvenog vremena određuje dob za različite životne prijelaze i time povezane promjene u društvenim ulogama (Bara, Podgorelec, 2015).

Važno je ponoviti da djelovanje na temelju stereotipa i predrasuda dovodi do ageizma što posljedično dovodi do društvenog isključivanja osoba starije dobi iz društva. Pandemija koronavirusa doprinijela je pojavi dobnih nejednakosti i homogeniziranja skupine osoba starijih od 65 godina iako se taj dobni raspon ne bi primijenio ni na jednu drugu dobnu skupinu (Calasanti, 2020). Zbog toga se pojavljuje problem uskraćivanja medicinske pomoći osobama starije dobi nakon obolijevanja od koronavirusa te se pružanje medicinske pomoći vodi i uvjetovanim pristranostima (Gullette, 2011; Calasanti, 2020). Starije osobe susreću se s raznim strukturnim preprekama pa je tako i Carroll Estes postavila pitanje „zašto je društvo strukturirano tako da isključuje starije osobe iz važnih područja, primjerice iz tržišta rada institucijom umirovljenja“ (Estes, 1979, prema Bara, Podgorelec, 2015:61). Takvo društveno isključenje posljedica je djelovanja društvenih neprilika, bez potpore javnih politika, što rezultira marginaliziranjem starijih osoba i pojavljivanjem fenomena strukturirane ovisnosti (Townsend, 1981, prema Bara, Podgorelec, 2015).

2.3 Starije osobe i katastrofe

Svaka kriza se odvija u tri etape, priprema za krizu, vrijeme krize i razdoblje oporavka od krize. Postoji niz čimbenika koji utječu na odgovor na svaku etapu, od onih individualnih do institucionaliziranih (Fernandez i sur., 2002). Jedno istraživanje (Cornell i sur., 2012) pokazuje kako postoji mali broj istraživanja o načinu na koji se osobe pripremaju za katastrofe u vlastitom

domu, dok postoji velik broj informacija o tome kako se vlasti pripremaju te kako se pripremaju posebne ustanove (npr. domovi za starije osobe). Isto istraživanje također pokazuje da su u slučaju pripremanja za katastrofu u vlastitom domu starije osobe rijetko izravno bile pitane za mišljenje i njihove potrebe već se o tome što je najbolje za njih se odlučivalo od strane drugih (Cornell i sur., 2012).

Gullette (2011) navodi kako u razdoblju katastrofe oni koji ne posjeduju sredstva su u podređenom položaju, u ovom slučaju su to osobe starije dobi te ih se u tom razdoblju „demonizira zbog potrebe ovisnosti“ (2011:13), dok to nije slučaj s onima koji posjeduju sredstva (npr. financijeri). Također, „zanimanje za starenje dostiže vrhunac tijekom recesija kad su javni proračuni najviše rastegnuti“ (Gullette, 2011:13). Dob je rizičan faktor u razdoblju katastrofa, a starije osobe koje prožive katastrofu se putem medija uče da njihova dobna skupina ima najveću smrtnost (Gullette, 2011). Prema Gullette (2011) povećan broj smrti u nekoj katastrofi može se objasniti društvenim uzrocima, a ne izričito dobnom karakteristikom preminulih. Neki od razloga zašto je dob rizičan faktor u razdoblju katastrofa se obrazlažu u sljedećim odlomcima.

Jedan od razloga zašto je dob rizičan faktor u razdoblju katastrofa je izolacija od obitelji i prijatelja. Gullette (2011) daje primjer udara toplinskog vala te navodi kako je Pariz u medijima priznao da su starije osobe preminule zbog obiteljskog zanemarivanja i odbacivanja te nedostupnosti resursa (npr. klimatski rashlađene prostorije). To znači da upravo nedostatak društvene potpore može imati veće smrtne posljedice za starije ljude (Gullette, 2011).

Istraživanje društvene povezanosti pokazalo je da starije osobe društvenu povezanost snažno percipiraju u smislu pripadanja zajednici, susjedstvu i širem društvu, ali i da postoje snažne strukturne prepreke koje onemogućuju starijim osobama veću društvenu povezanost (Morgan, i sur., 2021). Raspršenost društvene mreže omogućuje više kontakata koji mogu biti izvori pomoći i potpore u potencijalno opasnim situacijama. Već je navedeno kako starije osobe bivaju sve društveno isključenije i povlače se u sigurnost vlastitog doma (prisilom okoline koja ih odbacuje) te je stoga važno da imaju osobu/e izvan svoga doma na koju se mogu osloniti odnosno osobu/e koja će nuditi pomoć. Američka istraživanja posljedica nakon katastrofa (npr. tornado, poplave) pokazuju kako su starije osobe jedna od skupina koja će biti zanemarena te da se manjak društvene potpore i pomoći uspostavlja ako starije osobe nisu životno ugrožene (Ngo, 2001).

Nadalje, treba spomenuti i siromaštvo kao jedan od rizičnih čimbenika. Već navedeni podatci istraživanja pokazuju kako su osobe starije od 65 godina skupina s najvećom stopom rizika

od siromaštva, a stopa rizika za starije od 65 godina koji žive u samačkom kućanstvu iznosi 50,3% (DZS, 2020). U Hrvatskoj je popisom stanovništva iz 2011. godine 183 833 osobe starije od 65 godina koje žive u samačkom kućanstvu (DZS, 2016) što znači da u Hrvatskoj postoji velik udio osoba starijih od 65 koje žive na granici siromaštva. U kontekstu pandemije koronavirusa i vremena općih teškoća to znači da, osim što potencijalno nemaju dostatnu društvenu mrežu za pomoć čime se povećava rizik od zanemarivanja, također postoji rizik da nisu u mogućnosti zadovoljiti osnovne životne potrebe poput hrane, pića, higijene, ali i lijekova.

Uz to, potrebno je navesti i čimbenik koji se vezuje uz fizički aspekt, a odnosi se na činjenično zdravstveno stanje koje je definirano biološkim determinantama. Kod starijih osoba najbrojnije su bolesti udova i zglobova koje dovode do opadanja mišićnog tkiva i posljedično do smanjenja pokretljivosti (Kovač, 2016). Također, dob se povezuje s pojavom i kroničnih očnih bolesti što implicira teškoće u obavljanju svakodnevnih poslova (Ivić, 2016), ali i starenjem uzrokovanih slušnih bolesti poput propadanja funkcije slušnog organa (prezbiakuzija) i pojave šumova i drugih zvučnih smetnji (Ivančić, 2021) što također ometa svakodnevne radnje. Kao takve, osim što imaju utjecaj i na društveni život i povezanost osoba starije dobi, postaju dodatan rizični čimbenik koji može značiti da ne mogu pročitati važne obavijesti (npr. što se tiče koronavirusa), da ih ne mogu čuti ili uopće doći do mjesta na kojem im se mogu pružiti relevantne informacije uključujući potrebne epidemiološke mjere.

Tome se može nadodati i javna nebriga o rizičnosti starijih. Kao i ostatak populacije, starije osobe žele imati sigurnost da će im informacije biti dostupne onda kada percipiraju da trebaju nešto znati (Ritters, Davis, 2008). Ipak, postoje razne životne situacije u kojima je dostupnost informacija u istom trenutku ključna za starije osobe (Ritters, Davis, 2008). Prema istraživanju (Danton, 2005, prema Ritter, Davis, 2008) o pristupu informacijama, starije osobe preferiraju dobiti informacije komunikacijom licem u lice, dobiti fotokopirani oblik službene informacije i preferiraju linije za pomoć (iako su one problematične za osobe s govornim ili jezičnim poteškoćama) te su u njihovoj dobnoj skupini najviše razine učestalosti gledanja televizije i slušanja radija. Također, istraživanja (npr. Ritter, Davis, 2008; Edewor i sur., 2016) pokazuju kako starije osobe najviše informacija dobivaju od strane članova obitelji i televizije, a vrlo malo putem interneta. Prema svemu navedenom, nije dostatno pružati informacije na internetskim portalima već je potrebno osigurati dostupnost relevantnih informacija starijim osobama putem preferiranih medija uzimajući u obzir prethodno navedene zdravstvene prepreke i omogućiti printane materijale

s prilagođenim tiskom u vidu fonta (Edewor i sur., 2016), boje i slično. Također, prilagođene programe koji su zaduženi za pružanje informacija osobama sa slušnim ili jezičnim oštećenjima. S obzirom na to da je već navedeno da starije osobe imaju manju društvenu mrežu i osjećaj tereta obitelji, uz to onima koji žive u samačkom kućanstvu potrebno je osigurati dostupnost relevantnih informacija putem tiskanih ili drugih odgovarajućih oblika.

Prethodno navedeni i opisani rizični čimbenici dobi su relevantni i u kontekstu trenutne katastrofe uzrokovane pandemijom koronavirusa. Spomenuto je da starije osobe u takvoj situaciji zovu linije za pomoć pa je tako i linija za pružanje psihosocijalne podrške Hrvatskog Crvenog Križa u početnoj, prilagodbenoj fazi lockdowna u proljeće 2020. primila određen broj poziva koje su uputile osobe kojima je trebala pomoć u dostavi namirnica i zdravstvenih potrepština jer to nisu bile u mogućnosti napraviti same, niti su imale društvenu mrežu na koju se mogu osloniti (HCK, 2020). Samo nekoliko dana nakon uspostave pozivnog centra 113 koji pruža pomoć i nudi informacije tijekom pandemije, objavljeno je kako primaju više od 50 000 poziva dnevno (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2021).

Prema Calasanti (2020), pandemija koronavirusa dovela je do pojave ageističke trijaže odnosno pojavljuje se problem uskraćivanja zdravstvene skrbi starijim osobama oboljelim od COVID-19 koji imaju teže simptome na temelju dobi. Odluke o tome kome će se prvotno pružiti prva pomoć, koga prevesti i zaprimiti u bolnicu te koga spasiti se donose nesvjesno i često su određene uvjetovanim pristranostima (Gullette, 2011), u ovom slučaju prema kronološkoj dobi. Informacije koje se dobivaju u medijima putem vijesti koje daju podatke o broju osoba oboljelih od virusa, ozdravljenih i preminulih, također informiraju o tome da preminule osobe imaju značajne komorbiditete, no to se zanemaruje te se i dalje stavlja naglasak na dob kao rizični faktor. Prema Calasanti (2020), to se događa zbog uspostavljenih dobnih odnosa koji smatraju kronološku dob uzrokom zdravstvenih problema i smrti, a o čemu je ranije već bilo riječi.

Na osnovu navedenog možemo zaključiti kako su dobne nejednakosti učvršćene pojavom pandemije koronavirusa. Jedan problem istaknut u pregledanoj međunarodnoj literaturi je nejednako medicinsko tretiranje oboljelih osoba s obzirom na dob. Također, percepcijom starijih od 65 kao homogene skupine i povezivanjem s opadanjem, bolešću i smrti, mlađe generacije nameću obrasce ponašanja i mjere zaštite starijim osobama koje im ne idu nužno u korist. Njih se vidi kao pojedince koji nisu sposobni sami procijeniti rizik i zaštititi se pa dolazi do negiranja zrelosti i statusa odrasle osobe samo na osnovi kronološke dobi (Calasanti, 2020). Zrelost pak

podrazumijeva sposobnost vlastite brige za opće dobro o sebi i preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke (Glosbe, 2021). Iz toga proizlazi da su u pandemiji proizašle nejednakosti koje stariju dob konstruiraju kao manje vrijedan status (Calasanti, 2020). Takva saznanja nisu nova jer se kroz povijest pokazuje kako u vremena kada se stariji reprezentiraju kroz bolest i ovisnost su tada najomraženiji, zanemareni i u nepovoljnom položaju (Gullette, 2011).

Informacije o mjerama i potrebnim postupcima zaštite dobivaju se primarno putem medija koji svakodnevno hiperproduciraju vijesti vezane za pandemiju i načine očuvanja zdravlja. Mediji tako prenose određena znanja i formira se diskurs kao agent znanja koji odražava moć (Jäger, 2001). Oni su utkani u svakodnevne prakse, sudjeluju u proizvodnji značenja te konstruiraju zbilju i suvremenu kulturu (Lewis, 2008). Predmet analize ovog rada jesu novinski portali i kao takvi su dio masovnih medija. U komunikacijskom trokutu između pošiljatelja, poruke i primatelja kod masovnih medija primatelji sadržaja ne sudjeluju u recipročnoj komunikaciji jer na takav sadržaj, proizveden masovnim medijima, primatelji ne mogu utjecati (Stojanović, 2020). Prema tome, mediji su jedan od agenata kojima se upravlja željenim djelovanjem, ponašanjem i stavovima osoba starije dobi za vrijeme pandemije, ali i mlađeg dijela populacije i kao takvi imaju veliku moć sugestije pri reprezentiranju starenja. Konstruiranjem starosti kao fragilne, bolesne i nezrele pridonosi se strukturiranju društvenih odnosa moći jer „medijska komunikacija doprinosi održanju društvene nejednakosti i legitimacije društvenog poretka“, a „onaj koji posjeduje medije posjeduje i moć“ (Grmuša, 2020:123). Primjenom analize diskursa na najčitanije portale za vrijeme „lockdowna“ otkrivaju se diskurzivne prakse koje stavljaju određenu skupinu starijih osoba u podređeni položaj.

3 O istraživanju

3.1 Problem i cilj istraživanja

U fokusu ovog istraživanja su medijski prikazi i konstrukcije starije dobi u člancima objavljenima na portalima najčitanijih dnevnih novina. Istraživanje je provedeno kako bi se identificiralo diskurse kojima se konstruiraju starije osobe, a koji potencijalno doprinose oblikovanju mišljenja, stavova i djelovanja prema određenoj skupini u društvu. Istraživanjem se željelo saznati kakvu predodžbu o starijoj dobi u kontekstu pandemije stvaraju mediji, koju ulogu u tome imaju stereotipi i predrasude te što nam to govori o položaju starijih osoba u društvu.

3.2 Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja formirana su na temelju pregleda literature na temu starosti i ageizma. U pregledanoj znanstvenoj literaturi polazi se od teze da je starije dob društveno konstruirana te se zaključuje kako se starije osobe svakodnevno susreću s predrasudama koje su osnovane na dobi. Formirana su sljedeća istraživačka pitanja:

Kako su predstavljene starije osobe u medijskim člancima u kontekstu pandemije koronavirusa?

Specifično, učvršćuju li mediji dobne stereotipe i predrasude, odnosno propituju li ih?

3.3 Metoda i instrument istraživanja

S obzirom na predmet i postavljene zadatke istraživanja provodi se kvalitativno istraživanje metodom kritičke analize diskursa. Kritička analiza diskursa Siegfrieda Jägera (2001) temelji se na teoriji diskurzivne analize Jürgena Linka i suradnika prema kojoj su diskursi sredstva legitimizacije i očuvanja poretka u kapitalističkim modernim industrijskim društvima kao i Foucaultovoj teoriji diskursa i dispozitiva. Jäger (2001) navodi Linkovu definiciju diskursa prema kojoj diskurs definira kao institucionalno učvršćen koncept govora koji određuje i učvršćuje akciju i time iskazuje moć, a Jäger (2001) dodaje da je diskurs i svo nakupljeno društveno znanje kroz vrijeme koje određuje individualno i kolektivno djelovanje i/ili formativnu akciju koja oblikuje društvo i time iskazuje moć. Diskurzivna analiza je analiza produkcije stvarnosti koju proizvodi diskurs, a koju prenose aktivni ljudi što znači da su svi uključeni u proizvodnju diskursa, ali je on nad-individualan jer nijedna grupa ili pojedinac nisu mogli imati direktnu namjeru onoga što je bio konačan rezultat. Prema tome, diskursi imaju moć zbog sposobnosti da potaknu ponašanje i druge diskurse i stoga pridonose strukturiranju odnosa moći u društvu (Jäger, 2001).

Odabrana je ova metoda jer je svojim kritičkim fokusom na obespravljene članove društva procesom detaljnog čitanja teksta prikladna za otkrivanje medijskih konstrukcija starije dobi u kontekstu pandemije. Analitička procedura sastoji se od nekoliko koraka: 1. procesiranje materijala za analizu što uključuje opću karakterizaciju novina, pregled medija (popis članaka, kratak sažetak teme, alokacija tema u tematska područja) i određivanje diskurzivne pozicije novina s obzirom na temu o kojoj se govori, 2. procesuiranje materijala tj. članaka koji su najtipičniji za diskurzivnu poziciju što uključuje institucionalni okvir i kontekst (obrazloženje odabira članka, autor, uzrok članka), površinu teksta (grafički izgled, naslovi i podnaslovi, struktura članka u dijelovima značenja, teme adresirane u članku), retorička značenja (načini argumentiranja, logika i kompozicija, implikacije i insinacije, kolektivni simbolizam, idiomi i izrazi, vokabular i stil, osobe i reference), ideološke izjave utemeljene na sadržaju, sumiranje i interpretacija (Jäger, 2001).

3.4 Analizirani sadržaj

Za ovo istraživanje, koje se provodilo od veljače 2021. do svibnja 2021. godine, korišteni su podatci istraživanja o posjećenosti novinskih portala u razdoblju ožujka, travnja i svibnja 2020. godine (<https://rating.gemius.com/hr/tree/8>). Ovo razdoblje je izabrano jer je u tom vremenskom periodu trajao prvi „lockdown“ povodom pandemije koronavirusa te su kroz svibanj sve donesene mjere prestale. Prva tri najčitanija portala fluktuiraju kroz ovo tromjesečno razdoblje pa će se zbog opsega istraživanja u obradu uzeti samo dva konzistentno najčitanija portala prema navedenom istraživanju. To su 24sata.hr i vecernji.hr. Za mjesec ožujak portal 24sata.hr imao je 2,059,531 pravih korisnika, a vecernji.hr 1,998,168, za travanj 24sata.hr s 2,045,584 korisnika, vecernji.hr s 1,907,902 te za svibanj 24sata.hr 2,015,259 i vecernji.hr 1,952,258 pravih korisnika. Svaki medijski portal bio je pretražen prema ključnim riječima: stariji, koronavirus, umirovljenici, pandemija, epidemija, zdravlje i tako je odabran prvotni uzorak članaka. Nakon toga su se članci isčitivali i odabrano je ukupno 84 relevantna članka od kojih je izdvojeno ukupno 20 članaka koji predstavljaju tipičnu diskurzivnu poziciju portala. Oni su odabrani isčitivanjem svih članaka, ispisivanjem ključnih riječi koje sadrže i sumiranjem tema koje pokrivaju. To su članci koji su reprezentativni jer sadrže najviše informacija i obuhvaćaju teme ostalih članaka.

4 Rasprava

Pandemija koronavirusa dovela je do brojnih medijskih člancaka koji se bave temom starijih osoba za vrijeme pandemije, istovremeno i konstruirajući određenu sliku starijih osoba. U daljnjem tekstu će se prikazati glavni nalazi analize diskursa članaka na najčitanijim novinskim portalima. U raspravi je fokus na diskursu ageizma i povezanih diskursa - opadanja, (bez)vrijednosti života, nužnosti discipliniranja i diskursu prijeteće smrti.

4.1 Vizalni prikazi ageizma

Na samom početku, važno je iznijeti ovaj zaključak: članci u svome tekstu koriste stereotipizirane prikaze osoba starije dobi te dodatno naglašavaju takve prikaze fotografijama koje prikazuju osobe starije dobi u skladu s diskursom opadanja koji se vodi kronološkom dobi pojedinca i vanjskim pojavnostima starenja. Također, dolazi do homogeniziranja skupine osoba starijih od 65 godina te ih se stereotipno prikazuje kao nemoćne.

Kao i u fotografijama i u tekstovima su izraženi stereotipizirani prikazi osoba starije dobi te se koriste stereotipne riječi kao zamjenice za osobu starije dobi. Na primjer, u člancima se pojavljuje riječ *starci* kao jedan od opisnih atributa osoba starije dobi. Neki od oblika su: *živahna starica*, *ubijanje staraca*, *zapovjediti samo starcima*, *zaraženi starci*. Takvi opisi su derogatorni za starije osobe te ne bi trebali biti upotrijebljeni u ovom kontekstu jer amplificiraju ageistički diskurs.

Osobe starije dobi se nazivaju derogatornim pojmom *starci* dok se s druge strane poziva na solidarnost naglašavajući emocije i važnost obiteljskih veza. U tekstu se poziva na „zaštitu baka i djedova“ što implicira izjednačavanje značenja termina *baka* i *djed* s terminom *starija osoba*. Sljedeći citati ovo ilustriraju: „iskoriste prednosti moderne tehnologije koje su im dostupne i svojim djedovima i bakama pomognu da u 'moru' informacija izdvoje one koje su zbilja relevantne i istinite“; „moramo zaštititi naše majke i očeve, bajke i djedove jer to su ljudi koji su nas podizali i brinuli o nama cijeli život“; „kada stalno slušamo upozorenja kako moramo paziti na svoje roditelje i bake jer su stariji ljudi najugroženiji dio populacije“; „Ja razumijem vašu želju da bi htjeli da vam preci žive što dulje, ali smatrate li normalnim da cijela država mjesecima bude paralizirana i u karanteni zato da bi neki djed ili pradjed živio dan, tjedan, mjesec ili godinu dulje?“. Ovim pozivanjem na vrijednost obitelji zanemaruju se osobe koje nisu po definiciji bake ili djedovi – oni koji nisu roditelji, odnosno koji nemaju unučad, ali i oni za koje nema tko skrbiti, obitelji s narušenim odnosima (opijati, alkohol, droge, zlostavljanje i sl.) i drugi na koje se

definicije ne mogu primijeniti. Također, ovakve suprotne tendencije mogu dovesti do kognitivne disonance zbog internalizirane norme poštivanja osoba starije dobi i svakodnevne izloženosti nepoštivanju u javnoj sferi.

To se može ilustrirati sljedećim primjerima.

Slika 1. Prikaz osoba starije dobi, preuzeto s <https://www.vecernji.hr/vijesti/mirovinsku-reformu-ne-treba-prepustiti-koronavirusu-1391001>

Tekst u članku koji za naslovnu fotografiju koristi Sliku 1. osuđuje prakse ophođenja prema starijim osobama prošlih kultura i društava ipak koristi termin *starci* kada govori o starijim osobama u vrijeme pandemije. Također se navodi kako je pred globalne nacije postavljen izbor borbe za svaki život ili kolapsa gospodarstva te da bi bilo razumno, iako zakonski neprovedivo, zapovijediti osobama starije dobi da ne izlaze van za vrijeme pandemije. Iako se po naslovu može pomisliti da se u članku radi o mirovinskoj reformi, ista je zasjenjena podacima o preminulima, mitovima o starijima iz drugih kultura, različitim epidemiološkim mjerama država. Članak nastoji prikazati hrvatsko društvo kao ono koje mari za starije članove, ali se služi stereotipnim prikazima starijih od 65 godina kao nemoćnima. Naslovna fotografija značenjski vezuje starije osobe uz bolest, smrt, opadanje, bolnice i zdravstveno osoblje.

Slika 2. Prikaz osoba starije dobi, preuzeto s <https://www.vecemji.hr/vijesti/umirovljenici-mogu-biti-mirni-mirovine-ce-dolaziti-na-vrijeme-1396718>

Prikazana Slika 2. prikazuje tipičnu diskurzivnu poziciju analiziranih medijskih portala koja poima osobe starije dobi kao problem i teret državi. U članku u kojem se starije osobe umiruje naglašavajući da će mirovine doći na vrijeme prikazuje se fotografija starijih osoba ispred gradske blagajne u Zagrebu kako stoje jako blizu jedni drugima, odnosno simbolički ima značenje da se osobe guraju kako bi podigle mirovinu. Tekst ovoga članka naziva umirovljenike (znači starije od 65 godina) *ranjivom skupinom* u pandemiji i tako homogenizira skupinu umirovljenika, također im pripisuje karakteristiku nemirnosti. Fotografija je prigodno postavljena odnosno pojačava ageistički diskurs članka tako što naglašava ovisnost starijih osoba o mirovinama te opisuje tu skupinu ljudi kao ekonomski teret države. Osim toga, iskazuju se stereotipizirani tipovi starijih osoba kao ovisni, slabi, nemoćni i nestrpljivi.

Foto: Dreamstime

Slika 3. prikaz osobe starije dobi, preuzeto s <https://www.24sata.hr/lifestyle/celnik-who-a-mladi-djedove-i-bake-sada-zovite-svakog-dana-685330>

Na slici 3. prikazana je starija žena na stereotipizirani način. Iz fotografije se iščitava značenje usamljene starije osobe i s druge strane težačkog načina života. To se može povezati s potencijalnom nedostatnošću društvene mreže koja može pružiti pomoć ili potporu i većom stopom rizika od siromaštva. Fotografija perpetuira vizualni ageizam koji je vođen vanjskim pojavnostima starije dobi. Kolektivna internalizacija vanjskih pojavnosti starije dobi kao nepoželjnih karakteristika čovjeka može dovesti do diskriminatornih ponašanja i djelovanja prema pripadnicima starijeg dijela populacije. Također, u članku se koriste riječi *djedovi* i *bake* koje sadrže simboličko značenje obitelji i povezanosti te se povezuju sa značenjem starije osobe. Time se zanemaruju osobe koje nisu djedovi i bake te koji nemaju ili nisu povezani s obitelji.

Politika aktivnog starenja nestala je u kontekstu pandemije te ju zamjenjuje ideologija opadanja. Alternativa ovakvim prikazima prvotno zahtijeva podudaranje značenja tekstualnih i vizualnih sadržaja, a potom fotografije koje podržavaju narativ progresa. Na primjer, u članku kojim se poziva mlade da učestalije kontaktiraju članove obitelji starije dobi se to može ilustrirati fotografijom osobe mlađe dobi kako razgovara sa osobom starije dobi putem telefona ili Skypea. Također, primjer članka koji govori o mirovinskoj reformi, za tu temu nije nužna fotografija dvije osobe starije dobi koje imaju određene zdravstvene probleme, već to može biti slikovni prikaz sastanka na kojem se raspravljaju politike o mirovini ili susreta osobe koja može donositi političke odluke s predstavnicima umirovljenika.

4.2 Stariji: heroji ili zločinci

Uočljive su dvije suprotne tendencije u analiziranim člancima – ona u kojoj se iskazuje zahvalnost starijom osobama i heroiziraju njihovi životi zbog odbijanja medicinske pomoći za održavanje na životu kao žrtvu za mlađe ili pak zbog prebolijevanja koronavirusa i, druga, u kojoj se starije osobe optužuje za širenje zaraze koronavirusom. Dominantan je diskurs (bez)vrijednosti života starijih osoba.

Što kazuju članci o herojstvu starijih osoba u vidu prebolijevanja virusa? „*Španjolka (110) preživjela španjolsku grupu i građanski rat, a sad prkosi i korona virusu*“. Prvotno je važno istaknuti riječ „prkos“ koji za ovaj članak ima značenje da starije osobe koje podlegnu obolijevanju od koronavirusa nužno za ishod imaju smrt, a starije osobe koje uspješno ozdrave se smatraju anomalijom. Također i „*Ona je njihova najstarija pacijentica koja je pobijedila virus, a vjerojatno je i najstarija osoba u Velikoj Britaniji kojoj je to uspjelo, prenosi CNN*“ o pacijentici koja „*ima 106 godina i vjerojatno je najstarija osoba u Ujedinjenom Kraljevstvu koja je pobijedila koronavirus*“.

Sljedeći primjeri pokazuju drugu vrstu heroizma. „*Junakinja iz Belgije odbila respirator: „Čuvajte za nekoga mlađeg, ja sam imala dobar život“ i „žena je kojoj je život drugih bio bitniji od njezina*“. Ova vrsta „heroizma“ odražava ageistički diskurs te se perpetuira da je život osobe mlađe dobi vrijedniji od života osobe starije dobi. Ovime se iskazuje da postoji usustavljeno vrednovanje života s obzirom na dobni status. Iako je preminula sama, bez kontakta s obitelji, ovu osobu se naziva „junakinjom“. S druge strane, ovakvi postupci odražavaju mitove koji se odnose na to da starije osobe više nemaju korist u društvu poglavito jer nemaju ekonomsku svrhu.

Za vrijeme pandemije u društvu su uspostavljena dobno povezana očekivanja i uloge koje se vode ideologijom opadanja odnosno očekuje se da se starije osobe povuku iz društva što ih karakterizira kao nepotrebne. Idući primjeri to dalje ilustriraju: „*Razgovarala sam s nekoliko starijih ljudi, tzv. ranjivom skupinom koji su se izjasnili kako su, s naglaskom na prirodnu selekciju, spremni žrtvovati svoj život kako bi se izbjegle posljedice na buduće generacije*“ te „*Jako me dirnulo kada sam slušala starije i bolesne, one koje trenutno štitimo, kako pristupaju ovoj situaciji te kako su spremni biti kolateralna žrtva*“. Prvotno, radi se o homogenizaciji vrlo heterogene skupine kojoj se ovakvim tvrdnjama negiraju sve individualne karakteristike i životni stil. Također, s druge strane, individualno ponašanje starijih osoba smatra se kao ključno za pozitivno ostvarenje javnog dobra – održavanje zdravlja. Starije osobe, pak, u ovim tekstovima

prihvaćaju očekivanje da moraju biti žrtve čime pristaju na ageističku agendu koja veliča mladost i time segregira veliku skupinu ljudi. Pogotovo se internaliziranost ageističkih stavova prema starijim osobama uviđa u činjenici da prihvaćanje suicida pobuđuje pozitivne emocije u smislu oduševljenja žrtvom starijih osoba kod govornice u izvornom članku. Ovakvo postupanje normalizira suicid starijih osoba (te se karakterizira kao junaštvo), dok je eutanazija kronično bolesnih osoba još uvijek tabu tema.

Dok se s jedne strane starije osobe heroizira kroz ageistički diskurs naglašavajući manju vrijednost njihova života s obzirom na stariju dob, s druge ih se konstruira kao moguće zločince. Naime, starije osobe se etiketira kao „rizičnu skupinu“ koja uključuje raspon od više od četiri desetljeća, različite životne stilove što uključuje i razlike u ekonomskom, obrazovnom i zdravstvenom smislu, a diskurzivna praksa je, s jedne strane, izjednačavanje 'rizične skupine' sa 'širitelji zaraze'. To se očituje u primjeru da oni iz rizične skupine moraju ostati kod kuće jer „su izuzetno velika opasnost za širenje zaraze koronavirusom“. To implicira da su pripadnici rizične skupine neodgovorne osobe koje individualnim ponašanjima ugrožavaju kolektivnu dobrobit. S druge strane, u članku se naglašava važnost zaštite rizičnih skupina što je u konačnici značenjski nejasno, odnosno šalje kontradiktorne informacije.

Dodatno, stavlja se pritisak na stariju populaciju u vidu da će spašavanje njihovih života uzrokovati ekonomski kolaps države. Navodi se „*boriti se za svaki život ili riskirati kolaps gospodarstva koji će mnoge pojedince dovesti na rub gladi*“. Ovakve moralne dileme dovode do problema istaknutog u prethodnom odlomku, odnosno odluke nekih osoba starije dobi da ne prihvate medicinsku pomoć u slučaju teškog obolijevanja od koronavirusa. Zanimljivo je uočiti da takve izjave nisu usmjerene prema mlađoj populaciji, iako prema istraživanjima postoji znatan broj mladih od 60 koji su morali dobiti medicinsku pomoć u vidu respiratora ili su preminuli. To može značiti da postoji politika usmjerena direktno na starije od 65 godina koji nisu više ekonomski aktivni što pretpostavlja da institucije uživaju korist radno aktivnih i radno sposobnih pojedinaca i takvim osobama je potrebno pružiti primjerenu medicinsku skrb. Upravo to implicira da su starije osobe građani drugog reda kojima se ograničava dostupnost prava i usluga. Ivan Pernar je izjavio „*Ja razumijem vašu želju da bi htjeli da vam preci žive što dulje, ali smatrate li normalnim da cijela država mjesecima bude paralizirana i u karanteni zato da bi neki djed ili pradjed živio dan, tjedan, mjesec ili godinu dulje?*“ Javno iznošenje takvih stavova naišlo je na osude, a mediji svakodnevno prenose subliminalne poruke istog značenja. Ovakve izjave imaju

značenje da starije osobe imaju niži društveni status te se obezvrijeđuje vrijednost njihovog života i iskustva.

Usmjerenost na zaplašivanje, stvaranje panike i poslušnosti se uvida kroz korištenje diskursa prijeteće smrti koji ima snažnu ulogu u javnom govoru za vrijeme pandemije. U člancima se pojavljuje u ovim oblicima: *preživjela, najrizičnija populacija, rizična populacija, smrt, bolest, ubijanje, anđeo smrti, umrli, zaraženi, vijest smo primili kao bombu, žrtvuje starije, mrtvi, zaraženi starci, ne može preživjeti (koronu), graf smrti, pomoć pri umiranju, bolesni, žrtvovati* i sl. Važno je i uočiti da se koristi termin *mrtvi* umjesto npr. *preminuli*. Upravo zbog snažno nabijenog simboličkog značenja odabranih pojmova dolazi do novog, snažnijeg stereotipnog vezivanja starije dobi i smrti. To podupire ageističku tezu o dobnom opadanju osobe što uključuje bolest, propadanje, nemoć, ovisnost i slično. Može se reći da mediji kao institucija prenose jasne poruke usmjerene na stariju populaciju. To uključuje podređivanje osoba starije dobi „mlađim“ osobama koje su za vrijeme pandemije predstavljane kao one koje imaju sposobnost racionalnog donošenja odluke te time imaju moć. Posljedično s epidemijom koronavirusa, značajnim bi bilo istražiti povezanost diskursa smrti na osjećaje panike, depresivnosti i anksioznosti kod osoba starije dobi.

Iz navedenog se može zaključiti kako se stvara praksa koja dijeli društvo prema dobi i prema tome usmjerava različite politike. Pandemija je proizvela sustavne promjene pri procjenjivanju položaja i statusa pojedinca naglašavajući dob. Tome doprinose medijske reprezentacije koje su utemeljene na stereotipima i predrasudama. No, prema dostupnim istraživanjima, nema razloga starije osobe etiketirati kao širitelje zaraze jer osobe starije dobi procjenjuju višu razinu rizika i zato se pridržavaju donesenih epidemioloških mjera (Bagić, Šuljok, 2021).

4.3 Protiv „anđela smrti“ kućnim pritvorom

Vrijeme pandemije koronavirusa dovelo je do promjena politika prema osobama starije dobi i u tom kontekstu se ističe diskurs nužnosti discipliniranja. Tako su se različite države nosile s problemom pandemije na slične načine. Jedna od epidemioloških mjera uključivala je tzv. socijalnu distancu (što u sociološkoj terminologiji nije istoznačnica za fizičku distancu). Tako je proizašlo i zatvaranje starijih od 65 godina u vlastite ili institucionalizirane domove, ograničavanje kretanja, sloboda izlaska nekoliko sati dnevno i slično. Nazivani najrizičnijom skupinom, osobe od 65 godina nadalje bivaju društveno isključivane na osnovi dobi, sve pod krinkom brige i solidarnosti. Ipak, to je kontradiktorno sa činjenicom da su nazivani i širitelji zaraze.

Procjenjivanje osoba starijih od 65 godina samo na temelju dobi dovodi do homogenizacije skupine ljudi koja uključuje nekoliko desetljeća i pri tome zanemaruje razlike u životnim stilovima i u zdravstvenim, ekonomskim i kulturnim karakteristikama. Odlično zapažanje navodi Calasanti (2020), činjenicu da se ove mjere odnose na četiri različita desetljeća, što bi razmjerno bilo ograničavanju dobne skupine od 20 do 60 godina. Također, često navođen jest podatak, koji se previdi, da su također rizična skupina i osobe s kroničnim oboljenjima, teški bolesnici, no nije došlo do njihovog prostornog ograničavanja. To dovodi do zaključka da su starije osobe targetirane samo na osnovi kronološke dobi ne uzimajući u obzir razlike u zdravstvenom, ekonomskom, biološkom, aktivnom i drugom smislu. Ipak, rangiranje na osnovi dobi ne primjenjuje se na sve slučajeve, odnosno negira se po potrebi – kao u slučaju pozivanja umirovljenih liječnika da se pridruže borbi protiv pandemije te se proizvodi dvostruki standard starosti. Primjeri ograničavanja prostornog i društvenog kretanja starijih osoba su sljedeći:

„Umirovljenici jurišaju u banke, dopušten im izlazak nakon tri tjedna“

„Stariji od 65 godina mogu ovoga tjedna izaći iz svojih kuća, ali samo u prijepodnevnim satima i to isključivo kako bi podignuli mirovine te eventualno otišli do trgovine“

„Tamo su odlučili dopustiti umirovljenicima da iz svojih domova iziđu utorkom i petkom od 7 do 11 sati, a svima drugima zabranili su da u tom razdoblju izlaze.“

„apelirao na starije od 65 godina da izlaze samo kada im je to nužno“

„Najavio je odluku kojom će se nastojati ograničiti kretanje starijih osoba te pojačati kontrolu onih u samoizolaciji“

„Brnabić: Starijima od 65 kazna od 1300€ za izlazak iz kuće...“

Kako bi se osiguralo pridržavanje mjera, neke zemlje uvele su policijski sat i uključile vojsku u kontrolu pridržavanja mjera – što iskazuje moć represivnog aparata države.

S druge strane, pojavljuje se problem u domovima za smještaj starijih osoba, institucionalno zbrinjavanje starijih osoba koji proizlazi iz prekarnih uvjeta koji uključuju nedostatak adekvatne zaštitne opreme, organiziranosti i pridržavanja mjera. „- *A ako pitate kako nam je, odgovor je grozno, ne možemo to ni opisati. Nedostaje nam svega, od šećera preko sapuna i toaletnog papira. A vani ne smijemo, ovo je zatvor, organizacija je očajna, a najgore je što su oko nas bolesni ljudi. Čule smo i da su na četvrtom katu još četiri osobe zaražene, naravno da nam nije svejedno.*“ Ovaj primjer u kojem starije osobe iznose svoje iskustvo i mišljenje o pandemiji i epidemiološkim mjerama je rijedak te intervjui sa osobama starije dobi koji iznose mišljenje nisu

pretežno zastupljeni u člancima. Nadalje, domovi su bili zatvoreni za posjete, a starije osobe nisu imale mogućnost izlaska iz doma što je igralo ulogu u isključivanju i prostornoj segregaciji starijih osoba. Afera splitskog doma za starije osobe na vidjelo je pokazala i sljedeće – zaposlenica koja je trebala prijaviti simptome oboljenja koronavirusom nije znala *ni ime, niti godište* korisnice doma, što uz prostornu segregaciju, isključivanje i takvo lišavanje identiteta u jednoj mjeri podsjeća na totalnu instituciju.

Javne politike imale su snažan utjecaj na osobe starije dobi, bilo one u vlastitom kućanstvu ili u institucionalnom smještaju. To je dovelo do ograničavanja prostornog kretanja, segregacije i čak do neadekvatne medicinske skrbi.

5 Zaključak

U pregledu literature prikazane su definicije i konstrukcije dobi iz različitih stajališta, no najvažnije za ovaj rad su društvene konstrukcije dobi. Proces starenja upravljan je stereotipima i predrasudama koji se internaliziraju od najranije dobi i utječu na stavove, mišljenje i djelovanje. Stvara se određena slika svijeta koja je rezultat subjektivne procjene onoga što nas okružuje, a ne nužno objektivne pojavnosti. To dovodi do promjena u djelovanju prema određenim skupinama na temelju vanjskih karakteristika, a to su koža, kosa i druge vanjske pojavnosti u kontekstu dobi. Za dobnu kohortu osoba starijih od 65 godina postoje određena očekivanja koja proizlaze iz društvenog konstruiranja dobi i životnih faza u kojima pojedinac ima određenu ulogu. Stoga se od starijih od 65 godina očekuje umirovljenje koje za posljedicu ima promjenu društvene uloge i statusa. Predrasude i stereotipi koji se odnose na starije osobe sažeti su u 12 mitova koji pretpostavljaju fizičko i kognitivno opadanje, osamljenost i društvenu isključenost, opadanje kreativnosti i mogućnosti učenja, homogeniziraju se potrebe, starenje se veže uz bolnice i bolest, izdatci za starije se smatraju gubitkom, da stariji nemaju ekonomsku vrijednost te se očekuje da se maknu u stranu kako bi mladi mogli imati više mogućnosti.

Takvi stereotipi temelj su ageističke ideologije uočljive za vrijeme pandemije koronavirusa, a čemu su doprinijeli mediji. Najčitaniji novinski portali za vrijeme uspona i vrhunca pandemije koronavirusa prikazivali su skupinu osoba starije dobi kroz diskurse ageizma, opadanja (bez)vrijednosti života, prijeteće smrti i nužnosti discipliniranja. Društvena skupina osoba starijih od 65 godina se homogenizira i individualne karakteristike se pripisuju cijeloj skupini. Izjednačava se riječ *starci* sa osobama starije dobi što je stereotipan izraz koji poima starije osobe kao krhke, bolesne i prestare, a korištene fotografije odgovaraju ageističkim prikazima starije dobi. Uz to, starije osobe se naziva *djedovi* i *bake* što osim dobnog stereotipa pretpostavlja i rodni stereotip, ali i previđa sve osobe koje nemaju društvenu ulogu baka i djedova. To je jedan od primjera homogeniziranja skupine starijih od 65 godina tako što se cijeloj grupi pripisuju iste karakteristike.

Starije osobe u kontekstu pandemije poimaju se kao žrtve, heroji i zločinci. Polazeći od toga da se poziva na solidarnost i važnost očuvanja zdravlja starijih osoba, njih se heroizira u činovima odbijanja potrebne medicinske pomoći nakon obolijevanja jer prepuštaju potrebnu medicinsku pomoć osobama mlađe dobi, čime se obezvrijeđuje status osoba starije dobi i potvrđuje postojanje etikete tereta koje su starije osobe preuzele. Taj heroizam je ageistički jer pretpostavlja da je vrijednost života osoba starije dobi manja od života osoba mlađe dobi. Dok ih se tako

heroizira, istovremeno dolazi do demoniziranja jer se starije osobe konstruira kao neodgovorne i naziva ih se *širiteljima zaraze*. To je uvjetovano stereotipom da starije osobe ne mogu samostalno donositi racionalne odluke te da su inferiorni mlađim osobama u kontekstu posjedovanja znanja, a što je kontradiktorno nalazu istraživanja koje pokazuje da se osobe starije dobi više pridržavaju epidemioloških mjera, imaju višu percepciju rizičnosti situacije i više vjeruju vladajućim institucijama pri nošenju s krizom (Bara, Podgorelec, 2015; Bagić, Šuljok, 2021).

Iako se starije osobe više pridržavaju epidemioloških mjera, one su bile najstrože prema njima. Čak četiri različita desetljeća se svrstava u istu dobnu kohortu i starijima od 65 godina se uskraćuje mogućnost izlaska iz vlastitog doma, ograničava se izlazak samo na nekoliko sati, koristi se moć represivnih aparata države za zastrašivanje. Dominira diskurs o nužnosti discipliniranja osoba starije dobi. Pri donošenju epidemioloških mjera nisu se čula mišljenja i stavovi starijih osoba što znači da postoje osobe na poziciji moći koji mogu ograničiti prostorno i društveno kretanje određenim skupinama osoba. To dovodi i do problema društvenog isključivanja te se očekuje od starijih osoba da se uklope u postojeće dominantne strukture koje ne uzimaju u obzir njihove individualne potrebe i karakteristike.

Društveno isključivanje u kontekstu pandemije je rizično za osobe starije dobi iz više razloga. U literaturi se navodi kako nedostatak društvene pomoći u krizi dovodi do povećanja smrtnosti osoba starije dobi, a pandemija je dovela do ukidanja društvenih kontakata. U Hrvatskoj ima oko 18% osoba starijih od 65 godina, od kojih velik udio živi u samačkom kućanstvu što povećava stopu rizika od siromaštva što znači i ograničenu dostupnost sredstava za zadovoljenje osnovnih potreba čovjeka. Prostorno ograničavanje, slabe javne politike usmjerene na starije osobe, činjenične zdravstvene poteškoće dovode do društvenog isključivanja i nepravodobnog i adekvatnog pružanja relevantnih informacija starijim osobama koje bi im omogućile lakše nošenje s krizom. Uz to, u kontekstu pandemije javlja se i problem ageističke trijaže koja dovodi do prosuđivanja samo na temelju dobi i uskraćivanja potrebne medicinske skrbi. To znači da postoje strukturne prepreke koje onemogućuju osobama starije dobi ravnopravno sudjelovanje u donošenju odluka i aktivnostima u društvu. Nepovoljna društvena prilika pandemije koronavirusa, nedostatne javne politike, diskriminacija u zdravstvenoj politici dovele su do društvenog isključivanja i marginaliziranja starijih osoba tj. do strukturirane ovisnosti (Bara, Podgorelec, 2015).

Na kraju, iz provedene analize diskursa može se zaključiti kako su mediji učvršćivali individualne i kolektivne identitete kroz stereotipne reprezentacije starijih osoba za vrijeme pandemije koronavirusa. Javne politike bile su usmjerene na osobe starije od 65 godina što je dovelo do segregiranja i društvenog isključivanja, a kao takve one ne bi bile primjenjive niti na jednu drugu skupinu jer bi došlo do negativnih reakcija (Calasanti, 2020). Stereotipiziranim prikazima starijih osoba u medijima i javnoj sferi došlo je do promjena u djelovanjima prema osobama starije dobi i legitimirale su se javne politike koje ih postavljaju u podređeni položaj. U kontekstu pandemije krajnji produkt identificiranih diskursa je stigmatizacija i društveno isključivanje starijih osoba.

Literatura

1. Bagić, D., Šuljok, A. (2021). „Stavi masku i odmakni se“ – istraživanje determinanti protektivnog ponašanja od bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor* 59(219): 119-147.
2. Bara, M., Podgorelec, S. (2015). Društvene teorije umirovljenja i produktivnog starenja. *Etnološka tribina* 38(45): 58-71.
3. Cornell, V.J., Cusak, L., Arbon, P. (2012). Older people and disaster preparedness: a literature review. *The Australian Journal of Emergency Management* 27(3): 49-53.
4. Calasanti, T., (2020). Pervasive Ageism in the Response to the Pandemic. *Footnotes* 48(3):15.
5. Državni zavod za statistiku (2016). *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Kućanstva i obitelji*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
6. Državni zavod za statistiku (2020). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2019.* Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
7. Edewor, N., Ijiekhuamhen, O. P., Emeka-ukwu, U. P., (2016). Elderly people and their information needs. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. Preuzeto 31. kolovoz 2021. s DigitalCommons@University of Nebraska-Lincoln: <https://digitalcommons.unl.edu/>
8. Fernandez, L.S., Byard, D., Lin, Ch., Benson, S., Barbera J.A., (2002). Frail Elderly as Disaster Victims: Emergency Management Strategies. *Prehospital and Disaster Medicine* 17(2): 67-74.
9. Gullette, M.M., (2004). *Aged by Culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
10. Gullette, M.M., (2011). *Agewise: fighting the new ageism in America*. Chicago: The University of Chicago press.
11. Gullette, M.M., (2017). *Ending ageism: or, how not to shoot old people*. New Brunswick: Rutgers University Press.
12. Grmuša, T. (2020). Paško Bilić, Sociologija medija: Rutine, tehnologija i moć. *Medijske studije* 11(22): 122-124.
13. Hafez, G. (1994), *The „greying“ of the nations*. *World Health* 47(4):4-5.
14. Hrvatski Crveni Križ, (2020). *Psihosocijalna podrška za vrijeme epidemije*. Zagreb: Hrvatski Crveni Križ.

15. Ivančić, A. (2021). Korištenje slušnih pomagala u osoba starije životne dobi. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu. <https://dabar.srce.hr/islandora/object/ffzg:3839>
16. Ivić, A. (2016). Orijentacija i kretanje osoba s oštećenjem vida treće životne dobi. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu.
17. Jäger, S. (2001). Discourse and knowledge: theoretical and methodological aspect of critical discourse and dispositive analysis. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage publications: 32-63.
18. Glosbe (2021), <https://hr.glosbe.com/en/hr/adulthood> (12.4.2021)
19. Hrvatski jezični portal (2021), http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF5nWw%3D%3D (24.3.2021)
20. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2021), <https://www.hzjz.hr/priopcenja-mediji/pozivni-centar-113-za-ugrozene-od-koronavirusa-prima-vise-od-1000-poziva-na-dan/> (29.3.2021)
21. Kovač, I. (2016). Specifičnosti i ograničenja u rehabilitaciji osoba starije dobi. *Fizikalna i rehabilitacijska medicina* 28(1-2): 68-83.
22. Lewis, J. (2008). *Cultural Studies: The Basics*. London: SAGE.
23. Morgan, T., et al, (2021). Social connectedness: what matters to older people? *Ageing & Society* 41(5):1126-1144.
24. Mudrovčić, Ž. (1997). Starenje i starenje ljudskog roda: žensko-muški aspekti starenja. *Revija za sociologiju* 28(3-4): 193-205.
25. Nejašmić, I., Toskić, A. (2013). Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive. *Hrvatski geografski glasnik* 75(1): 89-110.
26. Ngo, E.B., (2001). When Disasters and Age Collide: Reviewing Vulnerability of the Elderly. *Natural Hazards Review* 2(2): 80-89.
27. Puljiz, V. (2016). Starenje stanovništva – izazov socijalne politike. *Revija za socijalnu politiku* 23(1): 81-98.
28. Ritters, K., Davis, H., (2008). *Access to information and services for older people – the joined-up approach*. Department for Work and Pensions. Norwich: Crown.
29. Smolik, J. (2014). Youth and the Cult of Youth? *Kultura-Spoleczenstwo-Edukacja* 1(5): 203-212.
30. Stojanović, L. (2020). Analiza reklama protiv starenja u hrvatskim časopisima. Diplomski rad, Sveučilište u Zadru.

31. Tomečak, M., Štambuk, A., Rusac, S. (2013). Promišljanje starenja i starosti – predrasude, mitovi i novi pogledi. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 50(1): 36-53.
32. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, (2017). *World Population Ageing*. New York: United Nations
33. van Dyk, S., et al (2013). The Many Meanings of „Active Ageing“. Confronting Public Discourse with Older People's Stories. *Recherches sociologiques et anthropologiques* 44(1): 97-115.
34. Victor, C.R., (2005). *The Social Context of Ageing*. New York: Routledge.

Prilog

Prilog 1.: Uzorak za diskurzivnu analizu članaka

UZORKOVANJE

Za ovo istraživanje korišteni su podaci istraživanja <https://rating.gemius.com/hr/tree/8> (25.11.2020) o posjećenosti novinskih portala u razdoblju ožujka, travnja i svibnja 2020. godine. Ovo razdoblje je izabrano jer je u tom vremenskom periodu trajao prvi 'lockdown' povodom pandemije koronavirusa te su kroz svibanj sve donešene mjere prestale. Prva tri najčitanija portala fluktuiraju kroz ovo tromjesečno razdoblje pa će se zbog opsega istraživanja u obradu uzeti samo dva konzistentno najčitanija portala prema navedenom istraživanju. To su 24sata.hr i vecernji.hr. Za mjesec ožujak portal 24sata.hr imao je 2,059,531 pravih korisnika, a vecernji.hr 1,998,168, za travanj 24sata.hr s 2,045,584 korisnika, vecernji.hr s 1,907,902 te za svibanj 24sata.hr 2,015,259 i vecernji.hr 1,952,258 pravih korisnika.

Svaki medijski portal bio je pretražen prema ključnim riječima: stariji, koronavirus, umirovljenici, pandemija, epidemija, zdravlje i tako je odabran prvotni uzorak članaka. Nakon toga su se članci isčitivali i odabrano je ukupno 84 relevantna članka od kojih je izdvojeno ukupno 20 članaka koji predstavljaju diskursnu poziciju portala proizašlu iz tema članaka.

VEČERNJI LIST

1. Procesuiranje materijala

1.1. Opća karakterizacija novina

Dnevne novine *Večernji list* izlaze od 1959. godine kada su imale funkciju informativno-političkog dnevnika. *Večernji list* od 1990. počinje izlaziti kao nezavisne novine u vlasništvu države, no krajem '90-ih i početkom '00-ih se privatiziraju i postaju dio austrijske Styria Medien AG. Opisuju se kao dnevne novine s blagim tabloidnim tendencijama, a izvještava o vijestima koje zanimaju običnog građanina odnosno 'malog čovjeka'. (https://hr.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dernji_list, 16.12.2020)

Od '90-ih godina *Večernji list* se u političkoj orijentaciji postavio kao desnica te ih i njihovi čitatelji percipiraju kao desno orijentirane dnevne novine (prema istraživanju pretplatnika iz 2016: <https://www.vecernji.hr/vijesti/vecernjak-je-vec-57-godina-na-pravo-strani-uz-citatelje-1096104>, 16.12.2020.). Ipak, u člancima iz 2015. u predizbornoj kampanji *Večernji list* naglašava svoju neutralnost i nepodržavanje niti jedne političke opcije, iako novinarima nije zabranjeno iznositi svoje političke stavove u tekstovima (<https://www.vecernji.hr/vijesti/izborni-kodeks-vecernjeg-lista-1028927>, 16.12.2020)

Istraživanje Gemius iz 2017. pokazalo je kako je *Večernji list* drugi najčitaniji novinski portal u Hrvatskoj i to s 1,4 milijuna čitatelja (<https://www.vecernji.hr/techsci/novi-rekord-vecernjeg-lista-drugi-najcitaniji-portal-u-hrvatskoj-1147891>, 16.12.2020.). Dobno-spolna struktura čitatelja i čitateljica *Večernjeg lista* pokazuje da ove dnevne novine više čitaju muškarci (58%) te je najveći broj čitatelja i čitateljica u dobi od 20 do 49 godina (56%), dok ih je 31% u dobi od 50 do 74 godine. Prema ovom istraživanju, najveći udio čitatelja/ica ima obiteljska primanja u rasponu od 3001,00 kn do 6000,00 kn (33%) te od 6001,00 kn do 9000,00 kn primanja ima 25% čitatelja/ica (http://media.vecernji-list.hr/pdf/oglasavanje/medijske/citanost_i_struktura.pdf, 16.12.2020.)

1.2. Pregled medija

Popis članaka

<https://www.vecernji.hr/vijesti/spanjolka-110-prezivjela-spanjolsku-gripu-i-gradanski-rat-a-sad-prkosi-i-koronavirusu-1390736>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/junakinja-iz-belgije-odbila-respirator-cuvajte-za-nekoga-mladega-ja-sam-imala-dobar-zivot-1390799>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/epidemija-se-siri-preko-10-000-oboljelih-eksperti-traze-posebnu-zastitu-rizicne-skupine-kaos-s-maskama-1390792>

<https://www.vecernji.hr/premium/mirovinsku-reformu-ne-treba-prepustiti-koronavirusu-1391001>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/pernar-je-li-normalno-da-drzava-bude-paralizirana-zato-da-bi-neki-djed-zivio-dulje-1391555>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/dom-za-starije-u-splitu-prestaje-raditi-svih-60-korisnika-moraju-otici-u-roku-od-90-dana-1391748>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/zrtvuje-li-svedska-starije-od-70-godina-zabiljezen-veliki-porast-broja-mrtvih-1392562>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/umirovljenici-jurisaju-u-banke-dopusten-im-izlazak-nakon-tri-tjedna-1392223>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/vapaj-splikanke-ciji-se-muz-nalazi-u-domu-testirajte-svih-oni-ne-mogu-izdrzati-koronu-1392853>

<https://www.vecernji.hr/vijesti/umirovljenici-mogu-biti-mirni-mirovine-ce-dolaziti-na-vrijeme-1396718>

Kratak sažetak teme

Večernji list je u razdoblju prvih epidemioloških mjera izvještavao o broju oboljelih, promjenama i mjerama koje su na snazi. U tom razdoblju *Večernji list* je izdao velik broj članaka s ključnim riječima: stariji, umirovljenici, odnosno članaka koji su relevantni za istraživanje. Okvirno se može reći kako se u člancima izražava pseudo-briga za starije osobe što znači da članci daju podatke o dobnoj strukturi Hrvata, daju razne savjete koji spadaju pod koncept aktivnog starenja (prijedlozi aktivnosti starijih osoba), ali se starost prikazuje kao nepoželjna, ona koja je loša te se povezuje sa smrti.

Tematska područja

Zdravlje, mladost, starost, pandemija, politika, institucionalna skrb, mirovinska reforma, obitelj, društvene veze, socijalna isključenost

1.3. Diskurzivna pozicija

Pretpostavlja se da su starije osobe narušenog zdravlja i nesposobne donositi racionalne odluke čime ih se stavlja u podređeni, marginalizirani položaj.

2. Obrada materijala

1. Španjolka (110) preživjela španjolsku grupu i građanski rat, a sad prkosi i korona virusu

<https://www.vecernji.hr/vijesti/spanjolka-110-prezivjela-spanjolsku-gripu-i-gradanski-rat-a-sad-prkosi-i-koronavirusu-1390736>

Članak je odabran kao tipični primjer jer heroizira starije osobe dok ih istovremeno oslikava kao tvrdoglave te pretpostavlja da starije osobe ne mogu preživjeti koronavirus. Autor članka je Hina, a članak govori o starijoj ženi koja tijekom pandemije slavi svoj 110. rođendan. Naslovna fotografija prikazuje Luisu kako maše s prozora zgrade. Članak donosi pregled Luisinog života, kada je rođena i što je sve proživjela za vrijeme svoga života i kako se proslavio njen 110. rođendan u karanteni. Iako može zvučati herojski u naslovu, prkos se kod starijih osoba pojavljuje kao dio ageističkog narativa prema kojemu su starije osobe one neposlušne, koje su 'uvijek kontra' i tvrdoglave. Navodi se „preživjela je 'španjolsku gripu' i građanski rat, a sada je uvjerena kako će nadživjeti i koronavirus.“ Nadalje, u tekstu se pojavljuje sintagma 'živahna starica' koja gotovo zvuči kao oksimoron. Luisa se u članku predstavlja kao anomalija u poretku koji pretpostavlja da starije osobe ne mogu preživjeti obolijevanje koronavirusom. Iako se u diskursu pretpostavlja da je koronavirus smrtonosan za starije osobe, a starijima koji su preboljeli ili niti oboljeli se dodjeljuje status simbola otpora.

2. Junakinja iz Belgije odbila respirator: „Čuvajte za nekoga mlađeg, ja sam imala dobar život“

<https://www.vecernji.hr/vijesti/junakinja-iz-belgije-odbila-respirator-cuvajte-za-nekoga-mladega-ja-sam-imala-dobar-zivot-1390799>

Članak je odabran jer naglašava heorizam starijih osoba u vrijeme pandemije, no također predstavlja problematičnost pridavanja statusa s obzirom na dob. Članak je u autorstvu Ane Brajdić, a članak izvještava o slučaju starije osobe u Belgiji koja je oboljela od koronavirusa, ali je odbila respirator. Naslovna fotografija prikazuje bolnicu, sobu u kojoj je nekoliko liječnika, medicinskih tehničara i bolesna osoba i svi su u zaštitnim odijelima. Navodi se „žena je kojoj je život drugih bio bitniji od njezina“. Ono što je problematično jest razlika u vrijednosti života koja se ovdje pojavljuje. U članku se implicira da je vrijednost života određena dobnim statusom. U navodu „ne želim to, čuvajte za nekoga mlađega, ja sam imala dobar život“ se uočava da postoji mišljenje da mlađe osobe iako teško oboljele će preživjeti, a starijima ta opcija nije dostupna. U članku se nju naziva 'junakinjom', a preminula je bez kontakta s obitelji, bez dostojnog pokopa.

Članak pretpostavlja da se osobama kroz život mijenja status s obzirom na dob te da se očekuje od starijih osoba da ustupe mjesto mlađima. Društvo se razumijeva na način da starije osobe svojim postupcima učvršćuju konstrukt da život mlade osobe vrijedi više od njihovog.

3. Epidemija se širi, preko 10 000 oboljelih, eksperti traže posebnu zaštitu rizične skupine, kaos s maskama

<https://www.vecernji.hr/vijesti/epidemija-se-siri-preko-10-000-oboljelih-eksperti-traze-posebnu-zastitu-rizicne-skupine-kaos-s-maskama-1390792>

Članak je odabran za detaljniju analizu jer se značenje 'najrizičnija populacija' izjednačuje sa 'širitelji zaraze' i pretpostavlja da su starije osobe opasnost za širenje zaraze. Nastao je u autorstvu Snježane Herek, a izvješćuje o broju oboljelih od koronavirusa u Austriji i epidemiološkim mjerama koje su donesene. Naslovna fotografija s istim opisom, prikazuje zaštitara kako gleda u prostoriju odnosno karantenu za zaražene koronavirusom u Austriji. Stil članka je senzacionalistički te je isti značenjski konfuzan jer širi osjećaj panike za starije osobe, a istovremeno iznosi da je virus poguban i za osobe mlađe i srednje dobi. U navodu glasi „pokazala je da je prosječna starost dosadašnjih umrlih bila 80 godina, ali da su od koronavirusa preminule i osobe mlađe od 60 godina. Među njima i 27-godišnjakinja i 53-godišnjak iz Gornje Austrije, kao i 57-godišnji Bečanin (op. bečki Hrvat), te 48-godišnja Bečanka, koji su, kako se navodi zbog prethodnih oboljenja bili dio rizične populacije“ iako je studija provedena na 80-ak smrtnih slučajeva. Naglašava se kako je potrebno dodatno zaštititi osobe iz skupina rizične populacije, a to su osobe starije životne dobi i osobe s kroničnim bolestima. Također, jedna od preporučenih mjera za zaštitu rizične skupine jest osiguravanje rada od kuće što je za rizičnu skupinu starijih osoba neprimjerena zaštitna mjera jer tu skupinu uglavnom sačinjavaju umirovljenici odnosno može se odnositi na rizičnu skupinu kronično bolesnih osoba koje su radno sposobni dio stanovništva. Oni iz rizične skupine moraju ostati kod kuće jer „su izuzetno velika opasnost za širenje zaraze koronavirusom“. Ova izjava je problematična jer ne govori o zaštiti rizičnih skupina populacije već ih optužuje i etiketira kao one koji su nositelji zaraze i koji su opasnost za druge članove društva.

4. Mirovinsku reformu ne treba prepustiti koronavirusu

<https://www.vecernji.hr/premium/mirovinsku-reformu-ne-treba-prepustiti-koronavirusu-1391001>

Članak je napisao Ivan Hrستیć publicističkim stilom, a odabran je jer poziva na solidarnost dok istovremeno upotrebljava derogatorne izraze. Naslovna fotografija prikazuje dvije starije osobe s pomagalima za hodanje i sa zaštitnom maskom na licu. Članak prepričava mitove i predaje različitih naroda o postupanju različitih društava sa starijom populacijom. Ono što je zajedničko ovim 'pričama' jest senicid koji se provodio godinama u različitim društvima i kulturama. Navodi se „boriti se za svaki život ili riskirati kolaps gospodarstva koji će mnoge pojedince dovesti na rub gladi“ što implicira da nepružanje zdravstvene skrbi svim oboljelima znači spas gospodarstva. To se odnosi na starije osobe jer se smatra da mlađe ne trebaju posebnu skrb. Hrvatska se u članku prikazuje kao država koja brine o starijim osobama i to argumentira činjenicom da mlađe generacije ostaju duže živjeti u zajedničkom kućanstvu što izbacuje iz fokusa gospodarske, ekonomske, političke i druge čimbenike zbog kojih mladi ostaju duže živjeti u višegeneracijskom kućanstvu. U tekstu se naglašava briga i solidarnost Hrvatske za starije osobe no njih se u istome tekstu naziva derogatornim pojmom 'starci' („mi Hrvatići nosimo naše starce na našim leđima“, „ubijanje staraca“, „zapovijediti samo starcima“ te „lovimo umirovljenike po ulicama“...). U tekstu se koronavirus naziva „anđeo smrti“ te je tekst ispunjen riječima smrt, bolest, ubijanje i sl. što može utjecati na osjećaj anksioznosti. Također, navode se pokušaji očuvanja gospodarstva odbacivanjem starijih osoba odnosno onih koji ne doprinose ekonomiji i gospodarstvu. Taj primjer može dovesti do zaključka da politička institucija ima prostora samo za radno sposobno i aktivno stanovništvo koje doprinosi gospodarskom rastu. Članak podrazumijeva da se hrvatsko društvo kvalitetnije skrbi za starije osobe nasuprot nekim drugim europskim državama ('mi' nasuprot 'vi').

5. Pernar: Je li normalno da država bude paralizirana zato da bi neki djed živio dulje?

<https://www.vecernji.hr/vijesti/pernar-je-li-normalno-da-drzava-bude-paralizirana-zato-da-bi-neki-djed-zivio-dulje-1391555>

Članak je odabran jer osoba na poziciji moći stereotipizirano govori o jednoj skupini ljudi odnosno o starijim osobama i vodi se ageističkim načelima, no autor članka nije naveden. Članak je nastao povodom zabrinjavajuće izjave jednog od političara. Naslovna fotografija prikazuje Ivana Pernara koji je to izjavio, a dalje u tekstu se nalazi fotografija njegovo komentara na Facebooku u kojem navodi „Ja razumijem vašu želju da bi htjeli da vam preci žive što dulje, ali smatrate li normalnim da cijela država mjesecima bude paralizirana i u karanteni zato da bi neki djed ili pradjed živio dan, tjedan, mjesec ili godinu dulje?“. On na svojem Facebook profilu iznosi teorije zavjere oko korona virusa te optužuje ministra Beroša, Božinovića i druge koji su u Stožeru za manipulaciju

brojkama oboljelih čime, prema njemu, vlast održava moć i poslušnost. Njegove tvrdnje nisu potkrepljene argumentima, brojkama ili znanstvenim činjenicama. Pernar svojom izjavom implicira da životi starijih osoba manje vrijede, da oni imaju niži status. Također, insinuiira se da su starije osobe teret državi i državnom proračunu te da su glavni uzrok gospodarske krize. U demokratskoj državi u kojoj se poziva na solidarnost i pomoć starijim osobama, u prvim redovima postoje političari koje zagovaraju način mišljenja i ophođenja sa starijim osobama koji iste obezvrijeđuju kao osobe te smatraju da jer ne doprinose gospodarstvu nemaju pravo živjeti. Ovo je problematično i druge strane jer, iako kontroverzan, Pernar posjeduje velik broj pratioca koji izloženi ovom retorikom mogu prema istoj formirati svoje mišljenje te se početi ponašati, u najmanju ruku, isključujuće prema starijim članovima društva.

6. Dom za starije u Splitu prestaje raditi, svih 60 korisnika moraju otići u roku od 90 dana

<https://www.vecernji.hr/vijesti/dom-za-starije-u-splitu-prestaje-raditi-svih-60-korisnika-moraju-otici-u-roku-od-90-dana-1391748>

Članak je u autorstvu Slavice Vuković, a odabran je jer prikazuje ograđivanje institucija od odgovornosti. Članak je nastao radi izvještavanja o zatvaranju privatnog doma za starije osobe u Splitu. Argumentira se da se dom zatvara jer ne može više priuštiti kvalitetu skrbi te da ovakav posao nije običan posao već je potrebno „imati poseban senzibilitet“, ipak, na kraju navodi „Ovo je na koncu posao kao i svaki drugi i sada prestajem s ovom djelatnošću“, što je logički diskutabilno. U tekstu se nekoliko puta pojavljuje izraz 'najrizičnija skupina'. Članak prenosi i izjave obitelji čiji su članovi ujedno i korisnici ovog doma. Jedan od njih navodi „Vijest smo primili kao bombu!“ što je u tekstu dodatno naglašeno. Ovo ima preneseno značenje da im je vijest o zatvaranju doma bila šokantna i neočekivana. Zatim navode „Ne možemo vjerovati da se ovo događa i to baš sad, u jeku krize zbog koronavirusa, kada stalno slušamo upozorenja kako moramo paziti na svoje roditelje i bake jer su stariji ljudi najugroženiji dio populacije“ što implicira da netko šalje poruke da brinemo za roditelje i bake. To simbolizira obitelj, dom i zajednicu, no ne obuhvaća starije osobe koje nemaju svoju djecu. Problematično je što se ne obuhvaćaju osobe koje ne pripadaju u tu skupinu roditelja/baka i djedova. Nadalje, „Muž radi i u ovim uvjetima, ako negdje pokupi virus, bojim se što će biti s bakom ako je sada dovedemo doma“, u ovom navodu se može iščitati panika kojoj doprinose i mediji. Širi se strah i stvara se mišljenje da starije osobe ni u kojem scenariju ne mogu preživjeti koronavirus ako od istog obole. Članak pretpostavlja da

su starija populacija najrizičnija skupina, no u slučaju da se institucija koja treba biti stručna i osposobljena za rad u turbulentnim uvjetima ne može nositi sa zahtjevom, taj teret treba pasti na obitelj. Ta obitelj je imala povjerenje u instituciju da će pružiti najbolju skrb za člana obitelji jer sami nisu bili u mogućnosti ispuniti te zahtjeve.

7. Žrtvuje li Švedska starije od 70 godina? Zabilježen veliki porast broja mrtvih

<https://www.vecernji.hr/vijesti/zrtvuje-li-svedska-starije-od-70-godina-zabiljezen-veliki-porast-broja-mrtvih-1392562>

Članak je odabran jer ga karakterizira diskurs smrti i pojačava osjećaj panike. Autor članka je Marinko Jurišić, a članak je napisan zbog potencijalne neodrživosti švedskog liberalnog pristupa u pandemiji koronavirusa. Naslovna fotografija prikazuje unutrašnjost bolnice i nekoliko muškaraca obučenih u maskirnu odjeću. U članku se navodi statistika oboljelih i preminulih od koronavirusa u Švedskoj, statistika o zdravlju Šveđana te se u članku navodi pretpostavka zašto Švedska koristi liberalni sistem u suočavanju s pandemijom. Navodi se dobna struktura preminulih od koronavirusa i da je 518 od 591 preminulih bilo starije od 70 godina te se zaključuje da Švedska žrtvuje „svoje starije stanovništvo“. U članku se koristi riječ 'mrtvi' umjesto 'preminuli' što ima jače negativno značenje. Članak ima nepravilnu strukturu rečenica kao na primjer „Premda je 114 mrtvih u jednom danu prilično zabrinjavajući podatak, imajući u vidu postojeću strukturu zaraženih, te broj teških oboljenja od covid-19.“ Iako se navodi broj preminulih i oboljelih, na kraju članka se navodi kako je Švedska zemlja s najzdravijom populacijom. Nadalje, u tekstu se koriste riječi 'žrtvovanje', 'mrtvi', 'umrli', 'žrtvuje starije' što je retorika smrti i naglašava smrt kao jedini ishod nakon obolijevanja. Članak pretpostavlja da švedski sistem nošenja s pandemijom nije održiv u Hrvatskoj jer je općenito zdravlje Hrvata puno lošije nego Šveđana, što nema veze s dobi nego sa kvalitetom i dostupnosti zdravstvenog sustava i kvalitete života.

8. Umirovljenici jurišaju u banke, dopušten im izlazak nakon tri tjedna

<https://www.vecernji.hr/vijesti/umirovljenici-jurisaju-u-banke-dopusten-im-izlazak-nakon-tri-tjedna-1392223>

Članak je izabran jer sumira glavne probleme s kojima se starije osobe susreću u jeku pandemije koronavirusa. Autor članka je Hina, a članak govori o zaštitnim mjerama u Bosni i Hercegovini. „Stariji od 65 godina mogu ovoga tjedna izaći iz svojih kuća, ali samo u prijepodnevnim satima i to isključivo kako bi podignuli mirovine te eventualno otišli do trgovine“

Naslovna fotografija članka prikazuje osobe sa zaštitnim maskama kako čekaju u redu ispred trgovine. U navedenom citatu koji čini podnaslov, ali i sami naslov koriste stereotipiziran rječnik i prikazuje društveno isključivanje starijih od 65 godina. Tim više to dobiva na težini jer se naglašava kako su starije osobe u BiH stavljene u „kućni pritvor“. Što insinuira da postoje institucije koje mogu odrediti zabranu prostornog kretanja određenoj skupini osoba. Riječ „jurišaju“ koja je korištena u naslovu implicira problematično ponašanje starijih osoba pri izlasku iz domova. Uz to, pomoćnik ministra zdravstva poručio je starijim osobama da „privremenu slobodu izlaska“ ne mogu iskoristiti za šetnju što je dodatan primjer društvene kontrole putem institucija. Slične mjere poput izlaska izvan domova samo u razdoblju od tri sata, dva puta tjedno su bile i u Republici Srpskoj. „Tamo su odlučili dopustiti umirovljenicima da iz svojih domova iziđu utorkom i petkom od 7 do 11 sati, a svima drugima zabranili su da u tom razdoblju izlaze.“ Ovakvo ograničavanje slobode kretanja, kućni pritvor, korištenje policije za pridržavanje mjera, društveno isključivanje i drugo podsjećaju na lišavanje identiteta u totalnim institucijama. Članak pretpostavlja da su starije osobe one koje prenose virus te im se poništava status odraslih osoba.

9. Vapaj Splićanke čiji se muž nalazi u domu: „Testirajte sve štićenike, oni ne mogu izdržati koronu“

<https://www.vecernji.hr/vijesti/vapaj-splicanke-ciji-se-muz-nalazi-u-domu-testirajte-svih-oni-ne-mogu-izdrzati-koronu-1392853>

Članak je odabran jer govori o skupini starijih osoba u domovima za starije osobe i prodoru koronavirusa u dom, o zaštiti, mjerama i propustima za zaštitu. Autor članka je Juraj Filipović, a članak prenosi viđenje situacije osobe čiji je član porodice u domu, a predstavlja viđenje starijih osoba i paničnost. Naslovna fotografija prikazuje liječnike i medicinsko osoblje sa zaštitnim odijelima, maskama i kapama. U tekstu se nalazi fotografija prevoženja starije osobe iz doma na nosilima u vozilo hitne pomoći s osobom obučenom u zaštitno odijelu i niz popratnih fotografija evakuacije štićenika doma u bolnicu. Tematizira se bolest, skrb, problemi u sustavu institucionalne skrbi. Druga rečenica u istaknutom podnaslovu glasi „Njih je više od 300 u tom objektu, svi su stari, nemoćni i kronični bolesnici“, a u daljnjem dijelu teksta se navodi „Recimo, na prvom katu doma smješteni su u potpunosti pokretni štićenici koji u bilo kojem trenutku mogu izaći na ulicu, ići u trgovine, šetati gradom...“. Ako su svi u domu stariji i nemoćni, onda neki ne mogu izlaziti iz doma. Navodi se kako „50 jedva pokretnih štićenika u plahtama je evakuirano u bolnicu“, a da su

osobe s potvrđenim koronavirusom s drugog kata gdje se nalaze polupokretni korisnici doma, ali i „On se nalazi na četvrtom katu. Tamo su smješteni potpuno nepokretni štićenici“. U kontekstu zdravstvenog sustava i brige za starije osobe navodi se „Ovdje se radi o problemu sustava, o nekompetentnim ljudima na ključnim pozicijama“, razočarano će gospođa B.M. aludirajući prvenstveno na ravnatelja doma, kontroverznog HDZ-ovog Ivana Škaričića (...)“, a ovime autor članka zauzima politički stav. Nadalje, u tekstu se navodi kako su svi u domu stari, nemoćni i kronični bolesnici i da su mjere uvedene kako bi se zaštitilo tu najrizičniju skupinu. U tekstu se koristi i sintagma 'zaraženi starci', i ističe se 'ne može preživjeti' što povezuje dob sa smrću. Starije osobe koje su na skrbi u domu češće su izložene prehladama i bolestima, pa se odmah nije sumnjalo na koronavirus. Starije osobe koje su korisnici doma za starije se vidi kao fragilne osobe, povezuje se sa smrću, završetkom života, klonulošću. Odgovornost za njihovu dobrobit zdravlje se prebacuje na vladajuću stranku jer je ravnatelj doma član.

10. 'Umirovljenici mogu biti mirni, mirovine će dolaziti na vrijeme'

<https://www.vecernji.hr/vijesti/umirovljenici-mogu-biti-mirni-mirovine-ce-dolaziti-na-vrijeme-1396718>

Članak je odabran jer svrstava umirovljenike u homogenu skupinu i pozicionira ih u niži društveni status. Autor članka je Hina, a članak je napisan povodom rasprave o novom prijedlogu Zakona o mirovinskom osiguranju. Naslovna fotografija prikazuje red ispred gradske blagajne u Zagrebu pri isplati mirovina. Osobe su prikazane jedne vrlo blizu drugih. U članku se smiruje umirovljenike, podsjeća na povećanje mirovina u vladi HDZa i navode razlozi za odbijanje prijedloga Zakona o mirovinskom osiguranju. Državna tajnica u Ministarstvu rada i mirovinskog sustava o isplati mirovina kaže: „Moram istaknuti da su mirovine sigurne, da su dolazile i dolazit će na vrijeme, treba naše građane koji spadaju u ranjivu skupinu, a to su umirovljenici, umiriti i reći im to jasno i glasno“. Uz to, naglašava „da je solidarna prema onima koji imaju manje“. Navodi se povećanje mirovina te da to treba biti poticaj za duži ostanak u svijetu rada. U tekstu se javljaju implikacije na neispunjavanje obećanja prošle vlade u vezi mirovinskog sustava. Članak prenosi riječi državne tajnice D. Burić koja spominje A. Plenkovića i prijedlog M. Mrsića i stil je politički, no jasno su vidljive podjele na 'mi' i 'oni'. Članak pretpostavlja starije osobe kao homogenu skupinu koja je istovremeno ranjiva samo na osnovi dobi. Starije osobe se vide kao nestrpljive, teret sustava i nerazumne i stoga im se dokida status zrele osobe. Potiče ih se na ostajanje u svijetu rada što duže

kako bi primali veće mirovine, no istovremeno se zanemaruje proces odbacivanja starijih osoba s tržišta rada i otežanog pronalaska posla zbog dobne diskriminacije. O solidarnosti prema onima koji imaju manje, može se reći da je to priznavanje klasnih podjela u društvu i određenih statusa, te da postoji moć onih koji mogu 'baciti milost' na one nemoćnije.

24SATA

1. Procesuiranje materijala

1.1. Opća karakterizacija novina

Medijska kuća 24 sata utemeljena je 2005. godine, a u vlasništvu je Styria Media Grupe Ag. Iako je u ranim počecima bio namijenjen mlađoj populaciji, postaje prilagođen svim uzrastima(<https://hr.wikipedia.org/wiki/24sata>). To se odnosi na prvotni tabloidni format koji je kasnije zamijenjen formatom dnevnih novina ([https://en.wikipedia.org/wiki/24sata \(Croatia\)](https://en.wikipedia.org/wiki/24sata_(Croatia))). Novine postaju najprodavanije za razdoblje od 2006. do 2020. godine, dok portal 24sata.hr postaje najposjećeniji portal unazad nekoliko godina. Vodeće geslo je 'brže, kraće, jasnije' što se odnosi na važnost brze dostupnosti svih informacija i događanja. Na svome portalu 24sata uvodi nove oblike sučelja koji uključuju no scroll model i one page model prikaza. Cilj novina je pružiti najtočnije i najrelevantnije informacije u najkraćem roku čitatelju (<https://hr.wikipedia.org/wiki/24sata>). U opisu facebook stranice 24sata stoji „najjači hrvatski medijski brend“ (https://www.facebook.com/24sata/about/?ref=page_internal). Nije pronađena informacija o političkoj orijentaciji medijske kuće kao u slučaju Večernjeg lista koji se pozicionira neutralno, no autori članaka mogu iznositi svoju političku orijentaciju u člancima.

1.2. Pregled medija

Popis članaka

<https://www.24sata.hr/news/u-francuskoj-ljudi-stariji-od-80-dobivaju-pomoc-pri-umiranju-683550>

<https://www.24sata.hr/news/novi-slucajevi-zaraze-kod-nas-uskoro-uzivo-presica-stozera-681505>

<https://www.24sata.hr/news/brnabic-starijima-od-65-kazna-od-1300-eur-za-izlazak-iz-kuce-681422>

<https://www.24sata.hr/news/korona-je-najopasnija-za-starije-od-80-djeca-najmanje-ugrozena-681850>

<https://www.24sata.hr/news/obracanje-milanovica-ovo-nije-rat-ovo-je-izazov-za-sve-nas-681907>

<https://www.24sata.hr/news/dirnuli-su-me-stariji-oni-su-spremni-doslovno-se-zrtvovati-682390>

<https://www.24sata.hr/lifestyle/celnik-who-a-mladi-djedove-i-bake-sada-zovite-svakog-dana-685330>

<https://www.24sata.hr/news/ispovijest-sestara-mi-smo-kao-topovsko-meso-na-prvoj-crti-686272>

<https://www.24sata.hr/lifestyle/baka-106-iz-velike-britanije-uspjela-pobijediti-korona-virus-687792>

<https://www.24sata.hr/news/djeca-koja-imaju-teze-bolesti-i-starije-ukucane-nisu-za-skolu-689086>

Kratki pregled teme

Tematiziraju se starije osobe u institucionalnim uvjetima, one koje imaju obitelj koja im može pomoći, razni savjeti kako održati 'vitalnost' nakon ulaska u stariju dob. Spominje se da je osobama koje nemaju nikoga potrebno pomoći za vrijeme 'lockdowna' no oni se dalje ne tematiziraju. Članci su napisani senzacionalistički odnosno senzacionalističkih naslova koji pojačavaju osjećaj panike. Donose se različite političke pozicije o potrebama starijih osoba u Hrvatskoj. Pojavljuju se šale na osnovi dobi. Novine karakterizira hiperprodukcija članaka.

Tematska područja

Zdravlje, odnos mladi/stariji, solidarnost, politika, stariji kao heroji, stariji kao državni neprijatelji, obitelj, institucionalna skrb

1.3. Diskurzivna pozicija

Starije osobe u podređenom položaju i oduzimanje statusa zrele osobe.

2. Obrada materijala

1. U Francuskoj ljudi stariji od 80 godina dobivaju 'pomoć pri umiranju'

<https://www.24sata.hr/news/u-francuskoj-ljudi-stariji-od-80-dobivaju-pomoc-pri-umiranju-683550>

Članak je odabran jer govori o tome da se oboljele od koronavirusa procjenjuje na temelju dobi i na osnovi toga se pruža medicinska pomoć. Autorica članka je Ivana Živko, a članak iznosi liječničke mjere koje se odnose na teško oboljele pacijente. Naslovna fotografija članka prikazuje bolničku sobu punu razne opreme i jednu osobu u medicinskoj uniformi. Podnaslovi unutar članka su „Kako je koronavirus 'pokorio' svijet: Pogledajte graf smrti“, „Zagrepanin (74) druga žrtva

korona virusa u Hrvatskoj“, „Korona pokosila Madrid: Želim udahnuti zrak, vidjeti ulice...“. Navodi se da osobe starije od 80 s kroničnim oboljenjem ne dobivaju respirator, a on je potreban dugo vremena. Nedostatak respiratora i opreme, manjak medicinskog osoblja. Tematizira se objašnjenje nepružanja potpune skrbi osobama starijima od 80 godina s teškim oboljenjem te nedostatak opreme i zaštitne opreme što dovodi do smanjenja broja zdravstvenih radnika čime je otežano pružanje zdravstvene njege u bolnici. 'Pomoć pri umiranju' iz naslova odnosi se na pružanje lijekova protiv bolova i lijekova za spavanje osobama starijima od 80 godina koji su obolili od koronavirusa te su u kritičnom stanju. Ipak, iz klinike „Naglašavaju da je najvažniji kriterij težina oboljenja, a ne dob pacijenta“. Takve lijekove u članku se naziva 'lijekovi za bezbolno umiranje'. Također, „Slično kao u Francuskoj, Liječnici u Italiji i Španjolskoj moraju odlučivati o tome koji će pacijenti dobiti umjetno disanje, a koji ne.“ Države su donijeli kriterije koji odlučuju kome će biti pružena skrb u slučaju kritičnog stanja. Članak implicira da sustavi nisu bili pripremljeni za slučaj katastrofe te također, koristi retoriku smrti i pojačava osjećaj panike. Pretpostavlja da će stariji od 80 preminuti od koronavirusa te neće preživjeti jer nema dovoljno respiratora u bolnicama za sve oboljele. Članak naglašava problem sa zaštitnom opremom koja je postala nedostupna u kriznoj situaciji.

2. Novi slučajevi zaraze: 'Starije osobe neka ostanu kod kuće'

<https://www.24sata.hr/news/novi-slucajevi-zaraze-kod-nas-uskoro-uzivo-presica-stozera-681505>

Članak je odabran kao tipičan primjer adresiranja pokušaja ograničavanja kretanja starijih osoba. Autorice članka su Nikol Zagorac i Melita Arslani. Članak je napisan povodom nove konferencije za novinare Stožera i predstavljanja novih mjera. Naslovna fotografija prikazuje Vilija Beroša, Davora Božinovića i Krunoslava Capka. Iznošenje broja oboljelih, opravdavanje epidemioloških mjera, briga za starije, oboljeli liječnici, prijevoz roba. Prva rečenica koja je u tekstu istaknuta je „apelirao na starije od 65 godina da izlaze samo kada im je to nužno“, a uz to se navodi „naša je briga za starije i kronične, apeliramo na njih da ostanu u kućama i izlaze samo u slučajevima nužde“. Nadalje, u tekstu se navodi „Najavio je odluku kojom će se nastojati ograničiti kretanje starijih osoba te pojačati kontrolu onih u samoizolaciji“. Insinuira se da starije osobe ne slušaju upozorenja te da su neodgovorne i zato treba posebno pozivati da se pridržavaju mjera. Uz to, pokušava se ograničiti prostorno kretanje starijih osoba što u konačnici dovodi do društvenog isključivanja i prostorne segregacije. Također, adresira se broj oboljelih liječnika što je problematično jer može dovesti do smanjenja kvalitete zdravstvene skrbi za druga oboljenja.

Problematično je što se u članku apelira samo na starije osobe, a ne na sve članove društva što je potvrda da se nad starijim osobama vrši određeni pritisak. Članak pretpostavlja da su jedino stariji članovi populacije neodgovorni i stoga ih se mora izolirati pod krinkom brige te se pod krinkom brige za starije istima ograničava kretanje jer je to jedina skupina koju mogu 'zatvoriti'. Da bi se zaštitilo starije potrebno je pod kontrolu staviti onu populaciju društva koja može izazvati veći rizik kod njih.

3. Brnabić: Starijima od 65 kazna od 1300€ za izlazak iz kuće...

<https://www.24sata.hr/news/brnabic-starijima-od-65-kazna-od-1300-eur-za-izlazak-iz-kuce-681422>

Članak je odabran jer je tipičan primjer pozicije u kojoj se starije osobe isključuju i segregiraju te im se poništava status zrelosti. Članak je u autorstvu HINA-e, a izvještava o novim mjerama i kaznama za nepoštivanje istih u Srbiji. Naslovna fotografija prikazuje srbijansku premijerku Anu Brnabić, a jedan podnaslov odnosno poveznica na drugi članak je 'Izvanredno stanje: Vojska čuva zaraznu bolnicu u Beogradu'. Teme članka su discipliniranje građana i administrativne promjene te uvođenje policijskog sata kao posljedica ne pridržavanja mjera „posebno prozvavši umirovljenike da nisu poslušali upute i ostali kod kuće“. Zbog toga će izlazak starijima od 65 biti zabranjen jer je to „za njihovo dobro i za dobro srpskog zdravstvenog sustava“. Ovaj navod implicira da su starije osobe nerazumne te da ih zbog toga treba zatvoriti. Osobama se oduzima status zrelosti i prostorno ih se izolira. Također, implicira se da zbog velikog broja oboljelih starijih osoba, koji je neizbježan, sustav će biti preopterećen te starije osobe ne zaslužuju primiti istu kvalitetu skrbi kao i osobe mlađe od 65 godina. Implicira se da su one teret sustavu koji ne može skrbiti za njih. Kako bi se umanjila panika oko ovih mjera, donesene su mjere koje starijima i umirovljenicima odgađaju obveze prema državi poput plaćanja računa. To insinuira da država ima represivni aparat koji može djelovati onako kako mu se naredi. Članak pretpostavlja da su starije osobe neodgovorne i stoga nadređeni imaju moć u potpunosti ih isključiti iz društva na određeni period i zabraniti im bilokakve aktivnosti izvan vlastitog doma. Teme koje nema u članku je zdravlje i mjere za ostatak populacije.

4. Korona je najopasnija za starije od 80, djeca najmanje ugrožena

<https://www.24sata.hr/news/korona-je-najopasnija-za-starije-od-80-djeca-najmanje-ugrozena-681850>

Članak je odabran jer Nacionalni stožer naglašava opasnost od obolijevanja za starije 65 godina što je homogeniziranje dobne skupine, iako se u članku navode nalazi istraživanja koji pokazuju kako je opasnost najveća za starije od 80 godina. Autorica je Tina Ozmec-Ban, a članak donosi pregled kineskih istraživanja oboljelih i preminulih od koronavirusa. Naslovna fotografija prikazuje osobu u trgovini s maskom na licu i rukavicama na rukama dok kupuje namirnice te preko fotografije je istaknuta statistika preminulih po dobi. Fotografija statistike se u uvećanom formatu nalazi i u članku. Nakon prvog paragrafa nalazi se video u kojem medicinske tehničarke pozivaju na solidarnost i ostanak u kući. Tekst se u dva navrata prekida i to naslovom (poveznicom) drugih članaka. Prvi je naslova 'Većina preminulih u SAD-u bila je iznad 60 i već su bili bolesni' i drugi 'Manolić: Čujem da korona kosi starije, srećom ja sam još mlad'. U tekstu je istaknuto podebljavanjem i većim fontom 'Opasniji za pacijente s kroničnim bolestima'. U radu ističe povezanost dobi sa smrtnosti od koronavirusa ali i povezanost postojećih bolesti kod oboljelih. Naslov članka insinuira da smrtni ishod očekuje osobe starije od 80 godina, dok se tek na kraju članka ističe „Prema podacima ovih istraživanja - korona virus najopasniji je za ljude starije od 80 godina koji imaju neku kroničnu bolest“. U istraživačkim radovima koji se spominju navode se faktori „koji utječu na smrtnost od korona virusa, a to su dob, kronične bolesti i spol pacijenta“. Nakon isčitavanja tablice s rezultatima navodi se „Oni koji padaju u rizične skupe i za koje Nacionalni i Županijski stožeri ponavljaju da se klone javnih prostora i brinu za sebe još i više tijekom pandemije su ljudi iznad 65 godina. Smrtnost za one između 60 i 69 godina je 3,6 posto“ što također izostavlja činjenicu o postojećim kroničnim bolestima i naglašava dobnu podjelu. To pretpostavlja da se gleda kronološka, a ne biološka dob. Članak stvara osjećaj paničnosti i naslov pretpostavlja da će svi stariji od 80 godina imati smrtni ishod ako obole, a ne uključuje druge faktore. Pretpostavlja da se starije osobe moraju izolirati te da ih drugi članovi društva moraju opskrbiti.

5. 'Naš je zadatak da zaštitimo očeve, majke, bake i djedove...'

<https://www.24sata.hr/news/obraćanje-milanovica-ovo-nije-rat-ovo-je-izazov-za-sve-nas-681907>

Članak je izabran jer pripisuje individualne karakteristike skupini starijih osoba tako što vidi starije osobe kao bolesne i pretpostavlja obiteljske veze i odnose starijih osoba. Autorica članka je Astrid Čada, a povod članka je obraćanje predsjednika Milanovića povodom korona-krize. Naslovna fotografija prikazuje predsjednika Milanovića. Naglašava se pouzdanost institucija, stavljanje jedne grupe u fokus, gospodarske posljedice. Članak izostavlja osobe koje nemaju roditelje ili

djecu. U istaknutom dijelu ispod naslovne fotografije navodi se „Ovo je bolest koja pogađa one starije i bolesnije među nama“ što zanemaruje osobe mlađe dobi koje su oboljele s težim posljedicama. Također, navodi se „moramo zaštititi naše majke i očeve, bajke i djedove jer to su ljudi koji su nas podizali i brinuli o nama cijeli život“ što u potpunosti zanemaruje osobe koje nemaju članove obitelji, nisu roditelji, nemaju roditelje ili nemaju potomke. Uz to, previđa osobe koje nisu odrasle u zdravim obiteljskim uvjetima tj. nisu imale kvalitetnu roditeljsku brigu. Simbolizira se obitelj kao temelj zajednice i kršćanstva i hrvatskog naroda. Takvi simboli proizvode emocije. Koriste se 'mi' rečenice te se za potencijalno neuspješno nošenje s krizom krivi narod, a ne nadležene institucije iako ih se spominje kao vrhovno dobro. „Očekujem od svih nas da se ozbiljno pridržavamo naputaka jer u krizi u kojoj se nalazimo država radi dobro za nas. Osobna odgovornost svakog od nas je pridržavanje pravila i to će učiniti razliku između uspjeha i neuspjeha.“ Također, izjavljuje se da „nismo podlegnuli panici“, a mediji šire osjećaj panike kroz svoje članke i reportaže. Navod „Mi znamo koga ova bolest napada i prije svega njih moramo zaštititi. to ćemo napraviti tako da se pridržavamo svega onom što nam službe govore i savjetuju da čine i povrh onoga sve što proizlazi iz zdravog razuma, odgoja i ostalog“ pretpostavlja da je faktor obolijevanja kronološka dob te da je određenu skupinu potrebno izolirati. Ovakvim načinom se pojačavaju stereotipi prema marginaliziranim skupinama. Članak pretpostavlja da odgovornost nošenja s krizom treba biti na članovima društva, a ne na institucijama. To implicira da institucije neće biti sankcionirane dok članovi društva hoće. Također, insinuira se da je sva dobna skupina koja uključuje 40 godišta homogena.

6. 'Dirnuli su me stariji, oni su spremni doslovno se žrtvovati'

<https://www.24sata.hr/news/dirnuli-su-me-stariji-oni-su-spremni-doslovno-se-zrtvovati-682390>

Članak je odabran za daljnju analizu jer iskazuje učvršćivanje konstrukta o tome da su životi osoba mlađe dobi vrijedniji od života starijih osoba. Autorica članka je Aurora Weiss, a članak prenosi iskustvo epidemioloških mjera u Austriji jedne ženske osobe iz Beča. Naslovna fotografija je kolaž dviju fotografija, ženske osobe koja sjedi u svom domu (o.p.) i jednih željeznih vrata koja su zaključana i obilježena trakama koje označavaju zabrane ulaska. Neke teme adresirane u članku su zaštitne epidemiološke mjere, policijski aparat, inovativnost, emocionalnost. Unatoč senzacionalističkom naslovu, u samom tekstu članka govori se o epidemiološkim mjerama. To se čini na način da širi osjećaj panike. Naglašava se strogost prisilnog aparata države – policije kako putem razglasa upozorava osobe na ulicama, piše kazne. „Sve su to aktivnosti koje su postrojile

više od 1.000 policajaca u patrolu gradom jer boravak van vlastita četiri zida dozvoljen je samo za odlazak u nabavku namirnica ili pružanje pomoći.“ Što se tiče starijih osoba, navodi se „Razgovarala sam s nekoliko starijih ljudi, tzv. ranjivom skupinom koji su se izjasnili kako su, s naglaskom na prirodnu selekciju, spremni žrtvovati svoj život kako bi se izbjegle posljedice na buduće generacije“ te se starije osobe u daljnjem tekstu uspoređuje sa srnama koje vukovi zasjedaju i napadaju. Insinura se da su starije osobe slabe, krhke i niže na 'hranidbenom lancu' odnosno da je za očekivati da će oni preminuti od koronavirusa i to će zaustaviti pandemiju. To znači da im se pridaje niži društveni status. Također, što insinuira da su starije osobe prihvatile etiketu niže vrijednosti te smatraju da će njihova smrt donijeti promjenu. Pod krinkom zaštite, na starije osobe se vrši pritisak da se 'maknu' kako bi ostali mogli živjeti. Članak pretpostavlja da su starije osobe teret koje koče razvoj i napredak društva te ih je potrebno ukloniti. No, također se isčitava kako su starije osobe preuzele etikete, događa se samoispunjujuće proročanstvo prema kojem oni sami misle da nisu potrebni niti dostojni živjeti.

7. Čelnik WHO-a: Mladi, djedove i bake sada zovite svakog dana!

<https://www.24sata.hr/lifestyle/celnik-who-a-mladi-djedove-i-bake-sada-zovite-svakog-dana-685330>

Članak je izabran jer stereotipno prikazuje osobe starije dobi propitujući njihovu sposobnost racionalnog promišljanja. Članak je napisala Tajana Paparella, a isti prenosi preporuke čelnika WHO-a kako da mladi pomognu starijim osobama za vrijeme lockdowna. Naslovna fotografija stereotipizirano prikazuje stariju žensku osobu s maramom na glavi kako je naslonjena na prozor sa zamišljenim pogledom. Teme koje se pojavljuju su izolacija starijih osoba, zatvaranje, potencijalni psihički problemi. Ispod naslovne fotografije nalazi se tekst „U većini europskih zemalja preporuke držanja kod kuće najviše se odnose na stariju populaciju, kojima nažalost to i najteže pada, osobito razdvojenost od unuka i obitelji“, osim tipfelera potrebno je uočiti i korištenje određenih riječi poput 'držanje kod kuće' što objektivno znači da netko drži starije osobe u kući, dok se korištenje takvih sintagmi najčešće koristi u kontekstu životinja. Nadalje, kao i u ostatku teksta, pretpostavlja se da sve starije osobe imaju unuke i obitelj. Također, „Djecu i mlade Kluge poziva i da 'iskoriste prednosti moderne tehnologije koje su im dostupne i svojim djedovima i bakama pomognu da u 'moru' informacija izdvoje one koje su zbilja relevantne i istinite“ čime se propituje sposobnost starijih osoba za donošenje racionalnih odluka što insinuira opadanje kognitivnih sposobnosti osoba koje su se već nosile s različitim oblicima nepovoljnih situacija.

Homogeniziranje skupine starijih od 70 godina bez obzira na individualne zdravstvene, ekonomske i druge karakteristike: „Ranije ovog mjeseca britanski je ministar zdravstva Matt Hancock najavio da se svi stariji od 70 godina trebaju strogo držati izolacije i ostati kod kuće, kako bi se zaštitili od rizika od zaraze koronavirusom“. Organizacije koje brinu o starijim osobama su uputile zabrinutost zbog mogućeg razvoja depresije kod starijih osoba zbog izoliranosti i nedostatka društvenog kontakta te zato čelnik apelira na mlade osobe da ostvaruju kontakt sa starijima putem tehnologije. Umanjuje se značaj psihičkog zdravlja i posljedica. Članak pretpostavlja starije osobe samo na osnovi kronološke dobi.

8. Ispovijest sestara: 'Mi smo kao topovsko meso, na prvoj crti'

<https://www.24sata.hr/news/ispovijest-sestara-mi-smo-kao-topovsko-meso-na-prvoj-crti-686272>

Članak je izabran jer je jedan od rijetkih u kojem se čuje glas starijih osoba o situaciji u kojoj se nalaze i zbog odnosa nadležnih prema institucionalnoj skrbi. Autori su Mateo Ivić, Tomislav Gabelić i Tina Jokić. Članak prenosi novi razvoj situacije o splitskom domu za starije u kojem su korisnici doma oboljeli od koronavirusa. Postoji veliki broj članaka dnevno koji pišu o ovom slučaju i stoga neke druge teme mogu biti zapostavljene. Naslovna fotografija prikazuje prozor u zgradi (o.p. doma) kroz koji se vidi osoba u zaštitnom odijelu s naočalama. Jedan od podnaslova, odnosno naslov i poveznica na drugi članak pod nazivom „Vapaj u pomoć iz doma užasa: Nemamo WC papira niti ičega“. Teme adresirane su problem manjka zaštitne opreme, briga zbog obolijevanja, briga za korisnike doma. Prvotno, koristi se izraz 'topovsko meso' što ima značenje da se neke osobe smatraju samo potrošnim stvarima koje će se iskoristiti za bacanje pod neprijateljsku vatru. U ovom kontekstu to znači da je medicinsko osoblje ono koje bi trebalo brinuti za 'najranjiviju populaciju' dok nemaju nikakve opreme i zaštite. „Oni ovise isključivo o nama, a mi nismo ni dovoljno obučeni ni dobro opremljeni za taj zadatak, priča nam jedna od sestara koja radi u Domu za starije i nemoćne u Vukovarskoj ulici, gdje je izbila zaraza koronom“. Da je protokol i pridržavanje mjera bilo nemoguće u potpunosti i kvalitetno pratiti govori i izjava zaposlenice: „To što se događalo u domu je strašno, toliko sam uznemirena i revoltirana zbog postupanja nadležnih da ne mogu o tome niti razgovarati“ što znači da osobe koje su nadležne za pravilno postupanje i provođenje mjera nisu to u potpunosti radile i time su utjecale na kvalitetu života korisnika i djelatnika. Ozbiljnost situacije nagoviješta i citat „Ludi smo od brige, kako za sebe i svoje obitelji, tako i za štićenike koji u ovoj teškoj situaciji nemaju nikoga osim nas“. Ovime se insinuira važnost medicinskog osoblja za korisnike doma i to ne samo za njihovu zdravstvenu dobrobit, već i

mentalnu. Korisnice doma o situaciji navode „- A ako pitate kako nam je, odgovor je grozno, ne možemo to ni opisati. Nedostaje nam svega, od šećera preko sapuna i toaletnog papira. A vani ne smijemo, ovo je zatvor, organizacija je očajna, a najgore je što su oko nas bolesni ljudi. Čule smo i da su na četvrtom katu još četiri osobe zaražene, naravno da nam nije svejedno.“ U ovom članku se adresira nekoliko problema, loša organizacija, nedostatak potrepština, prostorna i društvena izolacija određene skupine. Članak pretpostavlja da se određene skupine mogu izdvojiti iz društva na određeni period te da je moguće upravljati njihovim kretanjem i zdravljem.

9. Baka (106) iz Velike Britanije uspjela pobijediti korona virus

<https://www.24sata.hr/lifestyle/baka-106-iz-velike-britanije-uspjela-pobijediti-korona-virus-687792>

Članak je odabran zbog načina na koji se prikazuje starije osobe koje prebole zarazu koronavirusom. Autorica članka je Anamaria Miloš, a isto prenosi priču o starijoj ženi koja je prebolila zarazu koronavirusom iz Velike Britanije. Naslovna fotografija prikazuje tu ženu i njegovateljicu (o.p). Prebolijevanje koronavirusa. Prvotno u naslovu se koristi izraz 'baka' koji u ovom kontekstu podrazumijeva stariju ženu, a u tekstu se ne saznaje je li ona doista baka tj. ima li unučad. U navodu „ima 106 godina i vjerojatno je najstarija osoba u Ujedinjenom Kraljevstvu koja je pobijedila koronavirus“ se pojavljuje pretpostavka da za starije osobe nije moguće ozdraviti. Pretpostavlja se da je ona anomalija. „Medicinske sestre u bolnici su joj pljeskale kada je izlazila iz bolnice.“ Članak se završava ovim navodom „Ona je njihova najstarija pacijentica koja je pobijedila virus, a vjerojatno je i najstarija osoba u Velikoj Britaniji kojoj je to uspjelo, prenosi CNN“ što također implicira da je za starije osobe gotovo nemoguće preživjeti zarazu koronavirusom. Također, trenutna pandemija se uspoređuje s ratom. „Rođena je u rujnu 1913. i preživjela je oba svjetska rata.“ Članak pretpostavlja da su starije osobe koje ozdrave nakon zaraze koronavirusom anomalije koje treba posebno istaknuti.

10. 'Djeca koja imaju teže bolesti i starije ukucane nisu za školu'

<https://www.24sata.hr/news/djeca-koja-imaju-teze-bolesti-i-starije-ukucane-nisu-za-skolu-689086>

Članak je odabran jer prikazuje drukčiji odnos prema mlađim dobnim skupinama u kontekstu pandemije. Autor članka je Boris Trifunović, a članak prenosi nove mjere koje se odnose na škole i vrtiće. Naslovna fotografija prikazuje djecu koja se igraju u školskom dvorištu. Teme su mjere

za gospodarstvo, školstvo, pravilno pridržavanje mjera. Članak se poziva na mišljenje stručnjaka, epidemiologa Kaića. Općenito u članku se ne koriste riječi koje izazivaju osjećaj panike. „Razne zemlje kreću rano s vrtićima i školama jer je bolest kod djece puno blaža. S obzirom na to da su bez simptoma ne smatraju se tako bitnim izvorom infekcije.“ Argumentira se pozivanjem na politike drugih država. Iako se navodi da se djeca ne smatraju bitnim izvorom infekcije, ipak se razmišlja o mjeri kojom „djeca koja imaju sama teške bolesti ili ukućani su stari ili bolesni za njih neće biti preporučljivo da idu u škole i vrtiće“. U članku izostaje tema odgojitelja, učitelja i nastavnika koji mogu pripadati nekoj od ugroženijih skupina. U članku se ne uviđa prisilnost prema mladima. Starije osobe se smatra teretom koji su kočnica za 'normalniji' život i progres protiv bolesti.